

Grönroos Nanne ja Mehtonen Etti

LAPSEN OSALLISTAMINEN DOKUMENTOIN- TIIN LASTENSUOJELUSSA

Opinnäytetyö

Sosiaali- ja terveysalan tutkinto

Sosionomi

2024

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Tutkintonimike

Sosionomi

Tekijä/Tekijät

Nanne Grönroos, Etti Mehtonen

Työn nimi

Lapsen osallistaminen dokumentointiin lastensuojelussa

Toimeksiantaja

Ammatillinen perhekoti Itä-Suomen alueelta

Vuosi

2024

Sivut

56 sivua, liitteitä 3 sivua

Työn ohjaaja(t)

Hanna Haatainen, Olli Rissanen

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, tuottaa ja arvioida ohje osallistavasta dokumentoinnista toimeksiantajalle. Työn tavoitteena oli tehdä osallistavasta dokumentoinnista yhtenäisempi työtapana organisaatiossa. Ohjeen avulla lisättiin lasten osallisuutta dokumentoinnissa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi ammatillinen perhekoti Itä-Suomen alueelta. Ohje tuotettiin elektronisesti tulostettavaksi versioksi. Tulostettava versio tuli osaksi perhekodein perhetyöskansiota. Ohjeen tavoitteena oli jäädä yhteiseen käyttöön perhekodein henkilökunnalle.

Opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistyö. Ohjeen toteutusta varten haastateltiin perhekodein henkilökuntaa hyödyntäen puolistrukturoitua haastattelumenetelmää. Haastattelun sisällönanalyysi toteutettiin teemoittelun avulla. Ohjeen sisältö suunniteltiin ja toteutettiin haastattelun, teoretiedon ja aiempien tutkimuksien perusteella.

Tuotoksena laadittiin käytännönläheinen, laadukas ja selkeä ohje. Ohjeen arviointi toteutettiin yhteisenä palautekeskusteluna Teams-sovelluksen välityksellä. Palautekeskustelun jälkeen ohjeeseen tehtiin tarvittavat muutokset. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostui lastensuojelun viitekehuksesta, dokumentoinnin käsitteestä, osallisuuden käsitteestä ja aiemmasta tutkimustiedosta.

Ohje tuotettiin vain toimeksiantajan käyttöön ammatilliseen perhekotiin.

Asiasanat: lastensuojelu, dokumentointi, osallisuus, ammatillinen perhekoti

Degree title	Bachelor of Social Services
Author (authors)	Nanne Grönroos, Etti Mehtonen
Thesis title	Involving the child in documentation in child welfare
Commissioned by	Professional family home in Eastern Finland
Time	2024
Pages	56 pages, 3 pages of appendices
Supervisor	Hanna Haatainen, Olli Rissanen

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to design, produce, and evaluate a guide on participatory documentation for the commissioner. The aim of the work was to make participatory documentation a more consistent working method within the organization. The guide was intended to increase children's participation in the documentation process. The commissioner for the thesis was a professional family home located in Eastern Finland. The guide was produced electronically in a printable format. The printable version became a part of the family home's orientation folder. The goal was for the guide to remain in common use for the staff of the family home.

The thesis was about a functional development project. For the implementation of the guide, the staff of the family home were interviewed using a semi-structured interview method. The content of the interviews was analyzed through thematic analysis. The content of the guide was designed and produced based on the interviews, theoretical knowledge, and previous research.

As a result of the development project, a practical, high-quality, and clear guide was produced. The guide was evaluated in a joint feedback discussion conducted via the Teams application. After the feedback discussion, the necessary changes were made to the guide. The theoretical framework of the thesis was based on the context of child protection, the concept of documentation, the concept of participation, and previous research findings.

The guide was produced exclusively for the use of the professional family home.

Keywords: childcare, documentation, participation, professional family home

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS, TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET	7
3	LASTENSUOJELU	8
3.1	Lastensuojelu Suomessa.....	8
3.2	Sijaishuolto	10
3.3	Ammatillinen perhekoti	11
4	LASTENSUOJELUN DOKUMENTAATIO JA OSALLISUUS	12
4.1	Dokumentointi.....	13
4.2	Kirjaamisen luotettavuus ja eettisyys	14
4.3	Osallisuus	16
5	AIEMPI TUTKIMUSTIETO AIHEESTA	19
6	LAADUKAS OHJE	21
7	KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT	22
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	22
7.2	PDCA-malli	24
7.3	Puolistrukturoitu haastattelu.....	25
8	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS	26
8.1	Tiedonhaku	26
8.2	Suunnitteluvaihe	27
8.3	Haastattelun toteutus.....	29
8.4	Aineiston litterointi ja analysointi	30
9	HAASTATTELUN TULOKSET	32
9.1	Osallistaminen ja osallisuus käsitteinä.....	33
9.2	Kirjaamiseen osallistaminen tällä hetkellä ja kuinka usein	34
9.3	Ohjeen sisältö	36

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

9.4	Visuaalinen dokumentointi ja toimintakykymittarit osallistamisen välineinä	38
10	OHJEEN TOTEUTUS.....	39
10.1	Ohjeen toteutus	39
10.2	Ohjeen arviointi.....	42
11	POHDINTA.....	45
11.1	Eettisyys ja luotettavuus	45
11.2	Johtopäätökset	47
	LÄHTEET.....	49

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Liite 2. Tiedonhaun taulukko

Liite 3. Ohje kansilehti

1 JOHDANTO

Lastensuojelun kehittämiskohteena on ollut asiakasosallisuuden lisääminen, minkä myötä osallistavaa dokumentointia on alettu kehittämään. Sosiaalihuollon asiakirjalaisissa korostetaan asiakkaiden osallisuutta ja avointa dokumentointia. Osallistavalla dokumentoinnilla lisätään asiakkaiden osallisuutta, joka on osa eettistä työskentelytapaa. Osallistava dokumentointi ottaa asiakkaan osaksi työskentelyä. (Unkuri 2016, 14.) Vuonna 2024 on astunut voimaan muutettu laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta 7.6.2024/307).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä lapsen osallisuutta dokumentoinnissa perhekodin arjessa. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa ohje osallistavasta kirjaamisesta ammatillisen perhekodin arkeen dokumentoinnin tueksi. Ohjeen tavoitteena on lisätä osallistavan dokumentoinnin säännöllisyyttä yhteistyöorganisaatiossa. Tarve ohjeelle on tullut yhteistyöorganisaatiolta.

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii ammatillinen perhekoti Itä-Suomen alueelta. Ohje toteutetaan tulostettavana versiona perhekodin perehdytyskansioon yksityiseen käyttöön. Ohjeen tavoitteena on olla käytännönläheinen ja perhekodin henkilökunnan toiveiden mukainen. Ohje sisältää tietoa siitä, kuinka lasta voidaan osallistaa dokumentointiin ja miten usein. Perhekodin henkilökunnan toiveet ja tarpeet on otettu huomioon haastattelemalla työntekijät yhteisessä haastattelussa. Ohjeen avulla pyritään tekemään osallistavasta dokumentoinnista yhtenäisempi työtapa. Yhteiset työtavat työpaikalla lisäävät työn toimivuutta. Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö. Kehittämistyön tukena käytämme PDCA- jatkuvan parantamisen menetelmää.

Opinnäytetyö edistää osallisuutta ja osallisuuden kokemuksia dokumentoinnissa. Osallisuus kehittyy toiminnasta, joka luo tunteen tasavertaisuudesta. Osallisuuteen kuuluu oikeus saada tietoa itseä koskevista asioista, ja tilaisuus

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

ilmaista mielipiteensä niistä sekä siten päästä vaikuttamaan omiin asioihin. (Ranta ym. 2022, 16.)

Opinnäytetyön viitekehys perustuu käsitteisiin lastensuojelu, sijaishuolto, dokumentointi ja osallisuus. Käytämme tekstissä pääasiassa lapsi-nimitystä, jolla viittaamme alle 18-vuotiaisiin.

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS, TEHTÄVÄ JA TAVOITTEET

Opinnäytetyömme toimeksiantaja on Itä-Suomen alueella sijaitseva ammatillinen perhekoti. Ammatillinen perhekoti on sosiaalialan yksityinen palvelu, joka tarvitsee luvan toimintaansa (Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 22.7.2011/922, 7. §). Tällä hetkellä kyseisessä perhekodissa asiakaspaikkoja on neljä, ja pääsääntöisesti tämä perhekoti työllistää perhekodin vanhempien lisäksi kahta muuta työntekijää. Toimeksiantaja ja opinnäytetyön tekijät näkevät pienen organisaation hyötynä työmenetelmän kehittämisessä.

Opinnäytetyön tarkoituksena on laatia ohje osallistavasta dokumentoinnista toimeksiantajalle työyhteisön käyttöön. Ohje tulee tulostettavaksi versioksi perhekodin perehdytyskansioon. Työn tavoitteena on kehittää osallistavaa dokumentointia työmenetelmänä työyhteisössä. Ohje tulee sisältämään tiedon siitä, miten lasta voidaan osallistaa dokumentoinnissa, milloin osallistetaan ja kuinka usein.

Opinnäytetyön tekijöiden osaaminen kehittyy opinnäytetyötä tehdessä. Tekijät saavat lisää hyödyllistä tietoa osallistavasta kirjaamisesta ja kirjaamisesta kokonaisuudessaan prosessina. Opinnäytetyöprosessi kehittää osaamista toiminnallisesta kehittämistyöstä. Prosessi kehittää opinnäytetyön tekijöiden ammatillista kasvua. Työssä kehitetään osallistavaa dokumentointia työmenetelmänä perhekodin työyhteisössä.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

3 LASTENSUOJELU

Tässä luvussa esittelemme opinnäytetyön keskeistä teoriatietoa ja lähtökohtia. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys muodostuu keskeisten teemojen ja aiheanojen perusteella. Kyseisessä luvussa teoreettisen viitekehysten tieto pohjautuu lastensuojelun, sijaishuollon ja ammatillisen perhekodin käsitteisiin. Tietoperusta tukee ohjeen kirjoittamisprosessia yhdessä haastatteluaineiston kanssa. Kyseiset käsitteet ovat tärkeässä roolissa opinnäytetyöprosessissa, sillä aiheemme sijoittuu lastensuojeluun. Kehittämistyön laadun takaamiseksi on tärkeää perehtyä aihetta koskevaan teoriatietoon ja tutkimuksiin.

3.1 Lastensuojelu Suomessa

Lastensuojelu takaa lapselle turvallisen ympäristön kasvaa sekä tuen turvalliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lastensuojelun päätehtäviä ovat vaikuttaa lasten kasvuun ja ympäristöön sekä tukea vanhempia kasvatuksellisissa tehtävissä. (THL 2023b.) Lastensuojelulain tavoitteena on taata lapselle oikeus kasvaa turvallisessa ympäristössä, kehittyä tasapainoisesti ja monipuolisesti sekä saada erityistä suojelua (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 1. §). Lastensuojelu pyrkii tarjoamaan apua varhain, jotta ongelmien ehkäiseminen ja pysäyttäminen voidaan aloittaa varhaisessa vaiheessa (THL 2023b).

Lapsen turvallista ympäristöä tukevat esimerkiksi päivähoito ja varhaiskasvatus, koulut, harrastukset ja kasvuympäristö sekä lasta ympäröivät yhteisöt. Lastensuojelu ei tarkoita ainoastaan viranomaisten työtä, vaan se vaikuttaa koko yhteiskuntaan. (THL 2023b.) Lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön tarkoittaa, että hänen kehityksensä ja hyvinvointinsa kannalta tulee tarjota ympäristö, joka on vakaa, turvallinen ja pysyvä. Tässä ympäristössä otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja yksilölliset tarpeet. On tärkeää, että lapsella on riittävästi virikkeitä ja mahdollisuus leikkeihin. Myös ympäristön on tuettava hänen tasapainoista kehitystään. (Araneva 2022, 277–280.)

Turvallinen kasvuympäristö ei saa sisältää aikuisten jatkuvaa päihteiden käyttöä, väkivaltaa tai muita olosuhteita, jotka voivat haitata lapsen terveyttä tai

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

kehitystä. Jotta lapsi voi kehittyä tasapainoisesti, hänen täytyy saada yksilöllisiin tarpeisiinsa sopivaa hoitoa, huolenpitoa, kasvatusta, turvallisuutta, ymmärrystä ja rakkautta. Lisäksi lapsen kehityksen ja itsenäistymisen tueksi on tarjottava koulutusta ja muuta tukea, joka vastaa hänen taipumuksiaan ja toiveitaan. (Araneva 2022, 277–280.)

Varhainen puuttuminen lapsen ja perheen ongelmiin sekä ongelmien ehkäisy on menettänyt merkitystään lastensuojelussa. Nykypäivänä ennaltaehkäisevä tuki tarjotaan perustasolla. (Araneva 2022, 277–290.) Ehkäisevä lastensuojelu pyrkii lisäämään lasten ja nuorten hyvinvointia terveydenhuolto- ja kuntatasolla. Ehkäisevä lastensuojelu ei edellytä, että perhe olisi asiakkaana lastensuojelussa. (THL 2023b.)

Kaikkia ongelmia ei ole mahdollista tunnistaa tai vaikuttaa niihin perustasolla. Lastensuojelun palvelut ehkäisevät ongelmia ja niiden pitkittymistä sekä ovat lapsen edun mukaisia. Palvelut pyrkivät edistämään lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Kun lapsen ja aikuisen edut ovat ristiriidassa, on lapsella oikeus erityiseen suojeluun. Lastensuojelun pääasiallinen tavoite on edistää lapsen kehitystä hänen kasvuympäristössään. Lastensuojelussa pyritään löytämään keino, joka auttaa perhettä ongelmien ratkaisuun sekä kunnioittaa perheen yksityisyyttä. Yhteistyö lastensuojeluviranomaisen, lapsen ja perheen välillä on tärkeässä roolissa toimenpiteiden vaikuttavuuden takaamiseksi. (Araneva 2022, 277–290.)

Hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisten on tehtävä yhteistyötä lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseksi ja edistämiseksi. Heidän myös tulee korjata kasvuoloissa ongelmia ja ehkäistä uusien ongelmien syntymistä. (Sosiaalihuoltolaki 8.7.2022/589, 9. §.) Palveluita järjestäessä ja kehittäessä on tärkeää kuunnella lasten ja nuorten tarpeita. Lapsen osallisuus korostuu lastensuojelun ja sosiaalihuollon palveluissa. (THL 2023b.)

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Kun lapsi ja perhe ovat lastensuojelun asiakkaana, puhutaan lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun kuuluvat asiakassuunnitelman laatiminen, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto sekä sijais- ja jälkihuolto. (THL 2023b.)

3.2 Sijaishuolto

Sijaishuollosta puhutaan, kun lapsi on otettu huostaan, kiireellisesti sijoitettu tai väliaikais määräyksellä sijoitettu kodin ulkopuolelle, jossa lapsen hoito ja kasvatus järjestetään (Heikkilä ym. 2018, 61). Sijaishuolto tulee järjestää välittömästi, kun lapsen kasvuolosuhteissa havaitaan uhkia, huolenpidossa puutteita tai lapsen oma käytös on ongelmallista. Sijaishuolto turvaa lapsen perus- ja ihmisoikeuksia. (Araneva 2022, 282–300.) Lastensuojelulain mukaan lapsen sijaishuolto voidaan toteuttaa perhehoitona, laitoshuoltona tai muulla tavalla, joka parhaiten vastaa lapsen tarpeisiin (Lastensuojelulaki 12.2.2010/88, 10. Luku. 49. § mom. 1). Sijaishuollossa annetaan viranomaisen päätöksellä vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta toiselle henkilölle kodin ulkopuolelle (Araneva 2022, 537).

Perhehoitoa ovat esimerkiksi sijaisperheet, sukulaissijoitukset ja ammatillinen perhekotitoiminta. Laitoshoidolla tarkoitetaan pääasiassa lastenkoteja sekä nuoriso- ja koulukoteja. (Eriksson ym. 2023, 13.) Sijaishuoltopaikkaa valittaessa on tärkeää ottaa huomioon lapsen huostaanoton syyt ja hänen yksilölliset tarpeensa. Samalla on pyrittävä säilyttämään lapsen suhteet sisaruksiin ja muihin läheisiin sekä varmistamaan, että hoito jatkuu mahdollisimman katkeamattomasti. Lapsen kieli, kulttuuri ja uskonto tulisi myös huomioida. Laitoshuolto järjestetään vain, jos perhehoito tai muu sijaishuolto ei riitä lapsen edun turvaamiseen, vaikka tukitoimia olisi tarjolla. (Lastensuojelulaki 12.2.2010/88, 10. Luku. 50. § mom. 2.)

Sijaishuoltopaikan valinnassa on esimerkiksi selvitettävä mahdolliset erityisen tuen tarpeet sekä jokapäiväinen tarve aikuisista, joilla monialaista ammatillista osaamista. Lapsen mielipide sijaishuoltopaikasta on myös selvitettävä ja yli

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

12-vuotiasta lasta on kuultava. (THL 2023b.) Lapsen huostaanoton syyt ohjaavat sijaishuoltopaikan valintaa, jotta voidaan taata lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi. Lapsen vastaava sosiaalityöntekijä on vastuussa siitä, että lapsen edut ja laadukas hoito toteutuu sijaishuoltopaikassa. (Araneva 2022, 537–544.) Sijaishuollon tavoitteiden saavuttamiseksi painotetaan yhteistyötä lapsen ja perheen välillä. Tavoitteiden pääsyy on edellytetään sujuvaa, avointa, luotettavaa ja kunnioittavaa vuorovaikutusta sosiaaliviranomaisen, lapsen ja perheen välillä. (Araneva 2022, 282–300.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettiin vuoden 2023 aikana 17 300 lasta. Lastensuojelun avohuollon asiakkaina olleiden lasten määrä vuonna 2023 oli 38 531. Kyseisenä vuonna kiireellisesti sijoitettuna oli 4 873 lasta. Huostassa olleiden lasten määrä oli 11 300, joista uusia huostaanottoja oli 1 785. Ammatillisessa perhehoidossa sijoitettuja oli kyseisenä vuonna 687 lasta. Kaiken kaikkiaan vuonna 2023 verrattuna vuoteen 2022 lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä kasvoi neljällä prosentilla, kiireelliset sijoitukset lisääntyivät kahdeksalla prosentilla ja huostaanotettujen lasten määrä säilyi melko samana kuin vuonna 2022. (THL lastensuojelu 2023a.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettujen määrää huomioiden voidaan todeta, että sijaishuolto koskettaa monia lapsia. Tilastot voivat toimia lähtökohtana siihen, kun pohditaan lapsen osallisuutta esimerkiksi ammatillisessa perhekodissa.

3.3 Ammatillinen perhekoti

Ammatillinen perhekoti on yksityisten sosiaalipalveluiden yksikkö. Perhekodit sijoittuvat sijaishuollossa perhehoidon ja laitoshoidon palveluiden väliin. Ammatillinen perhehoito on perhehoitoa, jota toteutetaan perhekodissa ja on saanut siihen yksityisistä sosiaalipalveluista annetun lain mukaan luvan. Tämä hoitomuoto eroaa tavallisesta perhehoidosta siinä, että se tapahtuu ammatillisesti organisoidussa ympäristössä. (Perhehoitolaki 20.3.2015/263, 4. §.) Ammatillisessa perhekodissa hoito- ja kasvatusvastuussa oleva henkilö asuu samassa taloudessa sijoitetun lapsen kanssa. Sijoituspaikan valintaa ohjaavat

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

lapsen tarpeet ja huostaanoton syy. Sijoitus ammatilliseen perhekotiin voi tapahtua esimerkiksi silloin, kun lapsella on läheinen kiintymyssuhde vanhempaan tai huoltajaan. Ammatilliseen perhekotiin voidaan sijoittaa erityistä hoitoa tarvitsevia henkilöitä ammattilaisten vahvemman osaamisen ansiosta. (Araneva 2018, 141–158.) Perhekodissa tulee huomioida sijoitetun lapsen tarpeet ja lapsen etu hoidossa. Ammatilliseen perhekotiin sijoittamiseen vaikuttaa ammattilaisten kyky vastata lapsen psyykkisiin, emotionaalisiin, fyysisiin ja sosiaalisiin tarpeisiin. (Porko ym. 2018, 11.)

Perhekodilla tulee olla toimintaan sopivat tilat. Lapsella tulee olla oma huone, joka on vaaditun kokoinen, myös riittävät hygienia- ja yhteiseen toimintaan tarkoitetut tilat on oltava. Tilojen toiminta sijoittuu kodinomaiseen pientaloasumiseen, jossa mahdollistetaan terveellinen ja turvallinen kasvuympäristö. (THL 2023b.) Perhekoti vastaa lapsen tarpeisiin perheenomaisella arjella ja hoidolla. Perhekotitoimintaan tarvitaan lupa, joka haetaan Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta. Aluehallintovirasto ja Valvira valvovat perhekotitoimintaa. Perhehoitajia tulee perhekodissa olla vähintään kaksi. Yhdeltä hoitajista vaaditaan tarvittava koulutustausta ja työkokemus. Perhekodin työntekijöillä tulee myös olla työkokemusta lastensuojelualalta. Enimmillään perhekodissa saa hoitaa seitsemää henkilöä. Perhehoitajien määrä tulee suhteuttaa hoidettavien määrään. (THL 2023b.) Ammatillisessa perhekodissa lapsi saa ympärivuorokautista hoitoa siihen koulutetuilta henkilöiltä. Lapsi saa mahdollisuuden liittyä perheeseen sekä saada mallin toimivasta perheestä ja sen käytännöistä (Ammatillisten perhekotien liitto s.a.)

4 LASTENSUOJELUN DOKUMENTAATIO JA OSALLISUUS

Tässä luvussa avataan viitekehystä dokumentoinnista, kirjaamisen luotettavuudesta ja eettisyydestä sekä osallisuudesta. Laadukkaan ohjeen tuottamisen takaamiseksi luvussa perehdytään dokumentoinnin teoretietoon. Luku sisältää tietoa dokumentoinnista ja osallisuudesta. Tässä opinnäytetyössä tuo-

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

tetun ohjeen on tarkoituksena toimia työvälineenä osallistavan kirjaamisen toteuttamiseen. Dokumentoinnin teoria- ja tutkimustieto tukee tuotoksen toteutusta.

4.1 Dokumentointi

Asiakastyön kirjaaminen eli dokumentointi on välttämätöntä sosiaalihuollon työssä. Näiden asiakirjojen laatiminen on työntekijöiden vastuulla. Kirjaamiseen veloitetaan useimmiten sisällytettäväksi palveluiden ja etuuksien järjestämiseen vaikuttavat tiedot sekä toimenpiteiden suunnitteluun, toteutukseen ja seurantaan kuuluvat tarvittavat tiedot. Nämä asiakirjat ovat viranomaisen asiakirjoja, ja niihin kuuluu myös kirjata tehdyt asiakastyöt, tapaamiset, keskustelut, suunnitelmat, lausunnot sekä päätökset. (Laaksonen ym. 2011, 10.) Ilman kirjaamista tehdyt asiat ja tapahtumat ovat muistin varassa. Tällöin tukitoimien toimivuutta on haasteellista seurata sekä arvioida. Kirjaamattomasta työstä katoavat olennaiset yksityiskohdat, eikä työstä jää selkeää kuvaa lasten kanssa eri työntekijöiden tai yhteydenpitäjien näkökulmista. (Kääriäinen ym. 2006, 9.) Asiakirjat ovat niin asiakkaalle kuin työntekijöille ja päätöksentekijöille tarpeellisia, sillä näiden kirjausten avulla tehtyihin tapahtumiin ja päätöksiin voidaan palata ja tehtyjen suunnitelmien toimivuutta sekä tarpeellisuutta arvioida. Myös tilanteissa, joissa ratkotaan oikeusturvan toteutumista sekä etuihin ja vastuuseen liittyviä asioita, nämä asiakirjat ovat välttämättömiä. (Laaksonen ym. 2011, 11–12.)

Vierula (2017, 98–102) on tutkinut lastensuojelun asiakkaina olleita tai olevia lasten vanhempia ja läheisiä sekä heidän kokemuksiaan lastensuojelun asiakirjoista ja käytänteistä. Asiakirjojen katsotaan luovan mahdollisuuksia ja esteitä. Tutkimuksessa asiakkaiden ja asiakirjojen suhteet ovat rajattuna haavoittaviin, alistaviin, merkityksettömiin ja tukeviin. Asiakassuhteisiin voi liittyä vanhemman kokemuksena negatiivista leimaamista menneisyyteen liittyen. Vanhemmat voivat myös kokea dokumentoidut päätökset rajaavina. Tutkimuksessa tuli ilmi tapauksia, joissa asiakas oli kokenut, että hänen koko elämäntarina tulee ilmi asiakirjoista, mikä koettiin traumatisoivana. Kyseiset tapaukset

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

ovat ajaneet asiakkaita välttelemään asiakirjojen lukemista, jopa hävittämään niitä.

Parhaimmassa tapauksessa asiakirjat toimivat tukena osana vanhemmuutta ja asiakkuusprosessia. Asiakirjat tukevat vanhempien muistia, ja niihin on helppo palata. Asiakirjojen katsotaan lisäävän vanhempien elämänhallintaa ja luottamusta. Vaikutus voi kuitenkin olla joissakin tilanteissa päinvastainen. Pitkissä asiakkuuksissa työntekijän ja vanhemman työskentelysuhde voi muuttua. Asiakirjat lisäävät vanhempien oikeuksia vaikuttaa asioihin. Asiakirjoilla on suuri rooli lastensuojelun päätöksissä. Ne tuovat esille eri osapuolten näkemyksiä ja tekevät asiakasprosessin näkyväksi. (Vierula 2017, 98–102.)

Lastensuojelun puolella Lastensuojelulaki määrittää, että lastensuojelun työntekijöiden täytyy merkitä lapsen tai nuoren asiakirjoihin kaikki sellaiset tiedot, jotka ovat olennaisia lastensuojelutoimien järjestämisen kannalta. Tämä kirjaaminen alkaa heti, kun lastensuojeluasia on tullut vireille lastensuojelulain 26 § 1 momentin mukaisesti. Lisäksi asiakirjoihin tulee tallentaa kaikki toimenpiteiden suunnittelun, toteuttamisen ja seurannan kannalta tarpeelliset tiedot, jotta lapsen tai nuoren tarvitsemat toimenpiteet voidaan hoitaa asianmukaisesti. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 33. §.) Pitkään kestäneiden asiakkuuksien kohdalla on myös tärkeää tehdä erilaisia koosteita ja yhteenvetoja, mitkä helpottavat tarkastelua ja analysointia. (Laaksonen ym. 2011, 11.)

Työntekijät sijaisperheissä ja lastenkodissa dokumentoivat lapsen arkea sekä yhteyksiä perheeseen ja sukulaisiin. Dokumentoinnin tukena toimivat esimerkiksi terveydenhuolto ja koulun henkilökunta. Toimijat ovat osana ongelmatilanteissa ja suunnitelmien laatimisessa. (Kääriäinen 2003, 65.)

4.2 Kirjaamisen luotettavuus ja eettisyys

Kirjaamisessa tapahtuu aina valintojen tekemistä. Kaikkia keskusteluissa ja tapahtumisissa ilmi tulleita asioita ei ole mahdollista kirjata asiakirjoihin. Työnte-

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

kijällä on vastuu kirjata tärkeäksi koetut asiat. Tähän kaikkeen vaikuttavat eettiset kysymykset, kuten miten tai millä sanoilla asiakkaan tilanteesta kirjataan. Kuinka paljon omista havainnoista voi kirjata ja saako kirjoittaa siitä, mistä ei ole puhuttu? (Laaksonen ym. 2011, 38.)

Asiakastietojen salassapito- ja vaitiolovelvollisuus koskee niin julkista kuin yksityistäkin sosiaalihuoltoa. Asiakastiedot ja niiden dokumentointi on säilytettävä ja suojattava ulkopuolisilta. (Tietosuojavaltuutetun toimisto 2022, 11.) Lastensuojelun asiakkaan täytyy tietää, mitä asiakastietoja hänestä kirjataan, mihin tarkoitukseen ja minne. Asiakkaalla on myös oikeus tietää, milloin hän saa itseään koskevia asiakirjoja luettavakseen. (THL 2023b.) Asiakkaalla on oikeus tietää, mistä ja minkälaisia tietoja hänestä voidaan hankkia huolimatta hänen suostumuksestaan. Toimintayksikössä työntekijät saavat kuitenkin vain tarkastella sellaisia asiakkaita koskevia tietoja, jotka ovat tarpeellisia heidän työtehtävässään. (Kääriäinen ym. 2006, 14–16.)

Vasta 1970- ja 1980-luvuilla lainsäädännössä ryhdyttiin korostamaan asiakkaan oikeuksia häntä koskevien asiakirjojen lukemiseen sekä muiden aineistojen tarkasteluun, joilla on merkitystä häntä koskevissa asioissa. (Laaksonen ym. 2011, 9.) Asiakkaalla on oikeus ilmaista tunteitaan ja kielteisiä tuntemuksiaan. Oikeuksiin kuuluvat myös viranomaisten arvostava vuorovaikutus ja luottaminen asiakkaaseen. Asiakkaalla tulee olla oikeus itsemääräämiseen ja osallisuuteen. Asiakkaan osallistaminen asiakirjojen laatimiseen on eettisen dokumentoinnin perusta. (Kääriäinen 2024.) Hyvä kirjaaminen kunnioittaa lasta sekä tämän vanhempia. Laadukas kirjaaminen on asiakaslähtöistä, tietosuoja- ja tietoturvakäytäntöjen mukaista. Kirjaaminen pidetään ajan tasalla, se on kieleltään asianmukaista ja ymmärrettävää ja siellä esitetyt tiedot auttavat tilanteeseen liittyen lasta ja tämän perhettä. (THL 2023b.)

Arkaluontoisten asioiden kerääminen kirjauksiin on pääsääntöisesti kiellettyä. Se on sallittua ainoastaan laissa määritellyin poikkeusehdoin. Arkaluontoisiin tietoihin kuuluu esimerkiksi henkilötiedot, jotka kuvaavat rotua tai etnistä alkuperää, henkilön yhteiskunnallista tai uskonnollista vakaumusta tai henkilön

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

seksuaalista suuntautumista. (Kääriäinen ym. 2006, 12.) Asiakkaan osallistaminen häntä koskevien asiakirjojen tekemiseen on eettistä (Laaksonen ym. 2011, 12).

4.3 Osallisuus

Asiakasosallisuus on suhteellisen laaja käsite, eikä sille ole suoranaista yksiselitteistä määritelmää. Käsite saa määritelmiä erilaisten lähestymistapojen mukaan. Asiakasosallisuudessa kuitenkin tarkoituksena on ottaa asiakas mukaan suunnittelemaan palvelua, sen järjestämistä, kehittämistä ja arviointia. Asiakkaan osallistaminen lisää asiakaslähtöisyyttä. (Leemann & Hämäläinen 2016, 1–2.) Osallisuudessa ihmisellä on oikeus muun muassa saada tietoa itseään koskevista asioista ja tilaisuuden ilmaista mielipiteensä niistä. Osallisuuden vastakohtana ovat osattomuus ja syrjäytyminen. (Ranta ym. 2017, 16.) YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan (60/1991, 12. artikla) jokaisella lapsella tulee olla oikeus ilmaista oma mielipiteensä ja tulla kuulluksi häntä koskevissa asioissa.

Kirjattujen tekstien lukeminen ja niihin muutoksien tekeminen yhdessä asiakkaan kanssa tekee dokumentoinnista ja työstä näkyvämmän. Asiakkaan kanssa yhdessä kirjaaminen johtaa usein sitoutuvampaan ja yhtenäisempään työskentelyyn. Lastensuojelussa lapsi on merkittävässä asemassa tiedontuottajana omasta tilanteesta. On siis olennaista, että lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi sekä pääsee vaikuttamaan häntä koskeviin päätöksiin. (Kääriäinen ym. 2006, 23.) Kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta lisää luottamusta asiakkaan ja työntekijän välillä. Sosiaalityössä merkittävä tuen muoto on asiakkaan kuuntelu ja kohtaaminen. Osallistavassa asiakastyössä asiakirjat ja niiden tieto pysyvät ajantasaisina. Asiakasta on mahdollista osallistaa, vaikka hän olisi lapsi, puhumaton tai kehitysvammainen. (Kääriäinen 2024.)

Lasten ja nuorten osallisuutta ja sen mahdollistamista on tutkittu sosiaalityön tutkimuksessa 1990-luvulta alkaen. Osallisuuden mahdollistamista on pohdittu käytännön työssä. Lastensuojelutyö on saanut kritiikkiä sen valta-asetelmasta,

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

jossa aikuisilla on suurin osa päätäntävallasta. Lapsen mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi on ollut hyvin rajattua. (Hotari ym. 2013, 155.)

Myös monet lait säätelevät osallisuutta, esimerkiksi laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista määrittelee, että asiakkaalla on oltava mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua palvelujensa suunnitteluun sekä toteutukseen. Asiakasta koskevat asiat on myös käsiteltävä ja ratkaistava siten, että niissä otetaan ensisijaisesti huomioon asiakkaan etu. (Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812 8. §.) Osallisuuden velvoite määritellään myös sosiaalihuoltolaissa, jonka tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, edistää osallisuutta ja asiakaskeskeisyyttä sekä edistää asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301 1. §).

Leemann ja Hämäläinen (2016, 7) kirjoittavat, että osallistuminen ja osallistaminen eivät ole vain yksilön näkemysten huomioimista, vaan ne vaativat koko yhteisön osallistumista ja osallistamista jollakin tavalla. Olemme itse huomanneet, että osallistavaan kirjaamiseen vaaditaan osallistumista ja osallistavaa työtettä koko työyhteisössä. Vaikka osallisuutta edellytetään, on tilanteita, joissa lapsen mielipide saatetaan jättää kokonaan selvittämättä. Syyt kyseiseen tilanteeseen voivat johtua lapsen nuoresta iästä tai siitä, että asiakirjoista ei selviä, miten lapsi on vaikuttanut ratkaisuun. (Araneva 2022, 301–318.)

Vierulan (2017, 98–102) tutkimuksessa koskien asiakas ja asiakirjasuhdetta sivutaan dokumentointiosallisuutta. Osallisuus dokumentoinnissa vanhemman kanssa tapahtuu kirjausten lukemisena ja niiden kirjoittamisesta yhdessä. Dokumentointiosallisuuden toteutumista oli vähissä määrin. Sen toteutumattomuus johtui sosiaalityöntekijöistä, rakenteista ja vanhemmista. Yksinkertaisesti resurssit eivät ole olleet riittävät osallistavaan dokumentointiin. Vanhemmalla on oikeus kieltäytyä kirjausten lukemisesta, mutta yhdessä kirjaamisesta vanhemmalla ei välttämättä ole mahdollisuutta kieltäytyä. Tutkimuksessa ilmeni, että vanhemmat kokivat olonsa pakotetuiksi tai suostutelluiksi yhdessä

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

kirjoittamiseen. Pakotettu olo voi aiheuttaa epäeettisen asetelman dokumentointiosallisuuteen.

Jokaisella lapsella tulee olla oikeus ilmaista mielipiteensä omista asioistaan. Osallisuutta on myös se, että kunnioitetaan lapsen oikeutta olla ilmaisematta mielipidettään. Lapsella ei ole velvollisuutta esittää omaa mielipidettä omista asioistaan. Kokemus osallisuudesta kehittää lastensuojelun palveluiden ja tukitoimenpiteiden vaikuttavuutta ja lapsen sitoutumista tavoitteisiin. (Araneva 2022, 301–325.)

Hotari (2007, 78–83) on tutkinut lastensuojelun asiakkaina olleiden nuorten mielipiteitä kuulluksi tulemisesta. Osallisuus nähdään osana lapsen kuulemista. Tutkimus osoittaa, että lastensuojelulaitoksissa työskentelevän aikuisen halutaan olevan kohtaava, kuuleva ja läsnä. Lasten omat kokemukset osoittavat avoimuuden ja luottamuksellisuuden olevan tärkeä osa asiakassuhdetta. Työ on tuloksellista, kun nuori kokee tulevansa kuulluksi. Tutkimuksessa esiintyi tilanteita, joissa nuorten mielipiteet on ohitettu, silloin luottamus työntekijän ja nuoren välillä kärsii. Luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutussuhde on niin lapsen, kuin aikuisen etu. Hotari (2007, 78–83) painottaa, että osallistavaan työotteeseen tarvitaan muutoksia lastensuojelun työtavoissa. Osallisuus täytyy ottaa osaksi sosiaalityön rakenteita ja sen myötä lisätä koulutuksia ja keskustelua aiheesta. Kääriäisen (2003, 64) mukaan lapsen puhe näkyy asiateksteissä moniulotteisesti. Sosiaalityöntekijöiden kirjauksissa lapsen puhe esiintyy teksteissä suorina lainauksina tai epäsuorana tulkintana. (Kääriäinen 2003, 64.)

Shier (2001) kuvaa lasten osallisuutta osallisuuden polkujen (Pathways to participation) mallilla. Malli koostuu viidestä osallistumisen tasosta. Tasot ovat: *Lapsien kuuntelu, lapsien tukeminen ilmaisemaan näkemyksiään, lapsien näkemysten huomioon ottaminen, lapset osallistuvat päätöksentekoon sekä lapset jakavat valtaa ja vastuuta päätöksenteossa*. Jokainen taso sisältää kolme kysymystä, jotka toimivat osallistamisen tukena. Koettu osallisuus on henkilökohtaista ja se vaihtelee tasojen eri vaiheissa. Malli toimii työkaluna ja pyrkii

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

vahvistamaan lapsen osallisuutta kaikentyypisissä organisaatioissa. Työkalua voi käyttää niin yksilö, kuin ryhmä työskentelyssä. (Shier 2001, 110–116.)

5 AIEMPI TUTKIMUSTIETO AIHEESTA

Tutkimustieto on koottu ajankohtaisista tutkimuksista liittyen dokumentointiin ja osallisuuteen. Lasten osallisuutta dokumentaatioissa on tutkittu monipuolisesti. Tutkimuksissa nousee esiin osallistavan dokumentaation käytännön haasteet ja hyödyt. Pyrkimys dokumentaation jatkuvaan kehittämiseen ilmeni jokaisessa tutkimuksessa.

Sosiaalityössä on pitkään pyritty panostamaan asiakkaan osallistavaan kirjaamiseen, mutta silti osallistaminen kirjaamisessa ei ole merkittävästi lisääntynyt. Asiakkaan on nähty olevan edelleen pitkälti itsensä koskevien tekstien lukijana. (Vierula 2012, 152.)

McTavish ym. (2022, 5–12) ovat tutkineet sijoitettujen lasten näkökulmia liittyen osallisuuteen. Tutkimuksessa selvitettiin lasten mielipiteitä sijaishuollon keskeisiin arvoihin liittyen. Lapset toivoivat saavansa ymmärrettävää tietoa sijaishuollon prosessista heidän ikä- ja kehitystasonsa huomioiden. Lapset näkivät tärkeänä kulttuurin, rodun, etnisyyden ja monimuotoisuuden huomioinnin. Tutkimustuloksista ilmenivät tärkeänä osa-alueena lapsen tarpeet koskien ystävyyttä- ja sukulaissuhteita. Sosiaalityöntekijöiden kuunteleva, auttavainen ja ymmärtävä rooli koettiin tärkeänä osana sijoitusprosessia. (McTavish ym. 2022, 5–12.)

Itä-Suomen yliopiston tuottaman haastattelututkimuksen mukaan laadukas rakenteinen kirjaaminen vaatii hyvää perehdytystä, toistuvaa koulutusta sekä keskustelua työyhteisössä. Asiakkaan osallistaminen kirjaamiseen nähdään myös merkittävänä laatutekijänä asiakirjoissa. Täten pystytään parhaiten varmistamaan asiakkaan kuulluksi tuleminen omassa asiassa. Tutkimuksessa

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

myös sanotaan, että asiakirjaan on tärkeää merkitä selkeästi eri äänet asiakkaan ja työntekijän välille varsinkin, jos kyseessä ovat eriävät mielipiteet. (Hujanen ym. 2021, 367–368.)

Kaija-Kortelaisen tekemässä tutkimuksessa esteinä asiakasosallisuuden toteutumiseksi ilmenee muun muassa, työntekijöiden passiivisuus tai riittämätön selvitys asiakkaan mielipiteistä. Tutkimuksessa käy ilmi, että asiakkaan mielipiteitä ei selvitetty riittävän laajasti ja aktiivisesti eikä siihen hyödynnetty erilaisia menetelmiä. Pelkästään lainsäädäntöön kirjatulla velvoitteilla ei näytä olevan riittävää tukea, vaan työntekijöiden oma aktiivisuus ja toimintatavat ovat keskeisessä roolissa asiakasosallisuuden toteutumiseksi. Tutkimuksessa kerrotaan tärkeänä osana sosiaalialan työntekijän ammattitaitoa olevan kirjaaminen, sillä kirjaamisella voidaan auttaa asiakasta osallisuuteen omassa prosessissaan. Kirjaamiskäytäntöjen kehittämistä pidetään hyvänä keinona edistässä asiakkaan osallisuutta sekä osallistumista. (Kaija-Kortelainen 2021, 56–66.)

Rahikainen (2023) esittelee tutkimuksessaan osallisuuden merkityksiä. Tutkimuksesta käy ilmi, että lapsen kuunteleminen on iso osa osallistamista. Kuuntelemalla voidaan selvittää lapsen mielipide lastensuojeluprosessin eri vaiheissa. Mielipiteen selvittämisessä tulee huomioida lapsen ikä ja kehityksellinen taso. Myös turvallisen ympäristön luominen lapselle on tärkeää. Huomioidessa lapsen oma ääni, saadaan selville lapsen mielipiteitä ja voidaan puhua todellisesta kuuntelemisesta. Kuulluksi tuleminen edistää lapsen omaa aktiivista osallisuutta lastensuojeluprosessissa. (Rahikainen 2023.)

Riise ja Paulsen (2022, 6–11) avaavat tutkimuksessaan sosiaalityöntekijöiden eri palvelurooleja sosiaalipalveluissa ja niiden vaikuttavuutta osallisuuden käsitukseen. Osallistamisen käytänteet voivat olla erilaisia eri palveluissa. Sosiaalityöntekijän asema vaikuttaa osallistamisen mahdollisuuksiin. Osallistava työmenetelmä vaatii työntekijältä joustavuutta. Nuorten osallistaminen tapahtuu kehittämällä rutineja esimerkiksi dokumentoinnissa, suunnitelmissa ja lo-

makkeissa. Nuorten voimaannuttamisen tunne on suuressa roolissa osallisuuden kokemusta. Kokemus siitä, että saa vaikuttaa omiin asioihin lisää kokemusta voimaantumisesta ja kehittää sen myötä itsetuntoa. (Riise & Paulsen 2022, 6–11.)

Laakson (2019, 64–70) tutkimuksessa on ilmennyt, että nuoret tiedostavat asiakassuunnitelmaneuvoittelun olevan merkittävä tilaisuus vaikuttaa omiin asioihinsa. Nuoret tiedostavat mahdollisuuden kertoa oman mielipiteensä heitä koskeviin asioihin. Päätöksentekoprosesseissa osallisuuden kokemus on jäänyt epäselväksi nuorille. Nuoret kokevat, että he voivat vaikuttaa arjen pieniin asioihin, mutta sijoituspäätös ja sijoituspaikka päätetään heidän puolestaan. (Laakso 2019, 64–70.)

6 LAADUKAS OHJE

Kehittämistyön tuotos on ohje, jonka tuotamme yhteistyöorganisaatioon. Ohje on teksti, jossa opastetaan, mitä tehdään, jotta päästään haluttuihin tavoitteisiin. Ohjeen on tärkeää olla muodoltaan selkeä ja täsmällinen. (Metsäaho 2013, 149–150.)

Ohjetta laatiessa on suositeltavaa käyttää käskymuotoa. Käskymuodossa puuttelu on selkeää ohjeiden antamisessa. Käskymuoto ohjeessa kertoo, mitä lukijan pitää tehdä. Ohjattavan toiminnan olennaiset tiedot ja vaiheet on tärkeää osata tunnistaa ohjetta työstäessä. Tekstiä on tärkeää havainnoida lukijan näkökulmasta ja pohtia, onko esimerkiksi ammattisanasto tuttua kaikille ohjeen lukijoille. Jos ohjeessa käytetään vieraita käsitteitä, kirjoittajan tulee avata ne lukijalle ohjeessa. Tärkeä osa ohjetta ovat sen ulkomuoto ja rakenne. Hyvä ohje koostuu selkeistä väliotsikoista, ja niiden järjestys on harkittu tarkkaan. Toiminnan eri vaiheiden on tärkeää olla selkeässä muodossa ja toiminta tarkkaan kuvailtu. Vaiheet voidaan eritellä esimerkiksi luetteloina numeroiden avulla ohjeen selkeyttämiseksi. Ulkomuodon selkeys helpottaa ohjeen lukijaa hahmottamaan kokonaisuuden. (Kielitoimiston ohjepankki s.a.)

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

7 KEHITTÄMISTYÖN MENETELMÄT

Tässä luvussa esitellään toiminnallisen opinnäytetyön vaiheita ja kehittämismenetelmää. Luku avaa toiminnallisen opinnäytetyön prosessia. Luvussa esitellään valittu kehittämismenetelmä, joka toimii tukena kehittämistyölle. Lopuksi esitellään puolistrukturoitua haastattelua aineistonkeruumenetelmänä.

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyömme on toiminnallinen kehittämistyö. Kehittämistä kuvaillaan tavoitteen sisältävänä toimintana. Toiminta on konkreettista, ja toiminnalla pyritään saavuttamaan asetetut tavoitteet. Toiminta voi olla toimintatavan tai toimintarakenteen kehittämistä. (Toikko & Rantanen 2009, 14.)

Tavoitteena on kehittää osallistavan dokumentoinnin toimintatapaa perhekodilla. Haluamme luoda yhteisen ja käyttökelpoisen työtavan osallistavaan dokumentointiin. Ohje on yhteinen ja koko perhekodin henkilökunnan saatavissa. Kehittämisellä pyritään muutokseen ja halutaan luoda toimivampaa työmenetelmää. Kehittämistoiminnassa tärkeää on työntekijöiden osallisuus. Opinnäytetyön toimeksiantaja on pieni organisaatio, joten osallisuuden merkitys on erittäin tärkeässä roolissa. Osallisuudella tarkoitetaan sitä, että työntekijät osallistuvat toimintaan ja heidän mielipiteensä otetaan huomioon. Työntekijöiden osallistuminen projektiin lisää sitoutumista kehittämistoimintaan heidän työympäristössään. (Toikko & Rantanen 2009, 90.)

Opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jossa osana on tutkimuksellisen ja kehittävän toiminnan käytännönläheisyys. Tutkimus ei kuitenkaan määrittele kehittämistyötä. Tutkimuksellinen tieto toimii teoreettisen tiedon perustana kehittämistyölle. Kehittämisprosessissa ovat tärkeitä selkeät tavoitteet, niiden saavuttaminen ja arvioiminen yhdessä. Opinnäytetyön kirjoittajat matkaavat prosessin aikana kohti asiantuntijuutta. (Kostamo ym. 2022, 10–12.)

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Toiminnallinen opinnäytetyö alkaa suunnittelusta. Asetetaan tavoitteet, kohde-ryhmä, tietoperusta ja menetelmät. Seuraavassa vaiheessa laaditaan toimintasuunnitelma. Toimintasuunnitelman valmistuttua aloitetaan kehittämisprosessi. Prosessissa hankitaan tarvittava aineisto ja hyödynnetään teoreettista tietoa luotettavista lähteistä. Tuotosta lähdetään valmistelemaan ja kerätään välipalautteita, minkä jälkeen tehdään tarvittavia muutoksia. Tuotoksen lopussa tehdään vielä tarvittavat muutokset ja aloitetaan raportin kirjoittaminen. (Kostamo ym. 2022, 12–15.) Työn päätteeksi viimeistellään raportti. Opinnäytetyön kirjoittajilla on vastuu tuoda esille omaa asiantuntijuutta ja olla valmiita kehittämään itseään ammattilaisina. Kehittämistyön prosessissa on oltava valmis etsimään ajankohtaista tietoa luotettavista lähteistä ja osattava hyödyntää sitä kehittämistyössä. Opinnäytetyön tekijöiden täytyy perehtyä tarkasti toimeksiantajan organisaatioon ja toimintaan. Tuottamamme ohje tulee olemaan näyttö asiantuntijuudestamme. Luomme ohjeen avulla lisää tietoa jo olemassa olevasta aiheesta. Ohjeen avulla jaamme tietoa konkreettisesti työympäristöön. (Kostamo ym. 2022, 12–15.)

Kartoitamme alkutilanteen haastattelun avulla. Haastattelu toteutetaan samanaikaisesti koko henkilökunnalle. Haastattelu on avoin ryhmähaastattelu. Haluamme kartoittaa työntekijöiden tarpeet ohjeen sisällölle. Kerättävänä aineistona opinnäytetyöprosessissa kertyy haastatteluaineisto, joka säilytetään elektronisesti ja tietosuojan kannalta turvallisesti. Työn valmistuttua haastatteluaineisto hävitetään. Työntekijät ja perhekoti pysyvät anonyymeina.

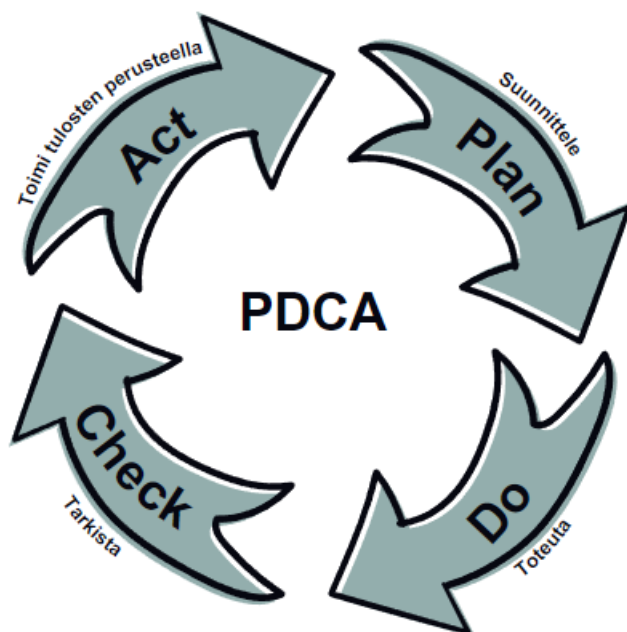
Tiedon analysoimiseksi keräämme riittävästi tietoperustaa aiheestamme, jotta pystymme tuottamaan perhekodille laadukkaan ohjeen. Analysoimme ohjeen toimivuutta keräämällä välipalautetta ja tekemällä muutoksia sen mukaan. Työn päätteeksi keräämme työntekijöiltä sekä perhekodin lapsilta lopullisen palautteen ohjeesta. Molemmat palautteet kerätään yhteisessä keskustelussa työntekijöiden ja esimiehen kanssa.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Pyrimme opinnäytetyömme kehittämisprosessissa yhteisöllisyyteen ja avoimeen kommunikointiin työelämäkumppanin kanssa. Keräämämme tietoperustan avulla perhekodille tehdään käytännönläheisesti kehittävää toimintaa tukeva tuotos. Osallistamme kohderyhmän eli tässä tapauksessa perhekodin työntekijät siten, että he pääsevät vaikuttamaan heidän toiveidensa ja mielipiteidensä pohjalta lopulliseen tuotokseen. Perhekodin työntekijät pääsevät kokeilemaan ohjetta käytännössä.

7.2 PDCA-malli

Ohjeen tuottamisen tukena hyödynnämme jatkuvan kehittämisen mallia. (PDCA). Malli muodostuu neljästä eri vaiheesta, jotka muodostavat syklin prosessille. Lyhenne PDCA koostuu sanoista Plan, Do, Check ja Act. Suomennettuna sanat tarkoittavat *suunnittele, toteuta, tarkista ja toimi tulosten perusteella*. Jatkuvan kehittämisen malli on tieteellisesti tutkittu menetelmä, jonka on luonut W. Edwards Deming. Mallista käytetään myös nimeä Demingin kehä. (Johnson 2002.)

Kuva 1. PDCA-kehä (kuvan ovat tehneet opinnäytetyöntekijät mukaillen Johnson 2002)

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Suunnitteluvaiheessa havainnoidaan mahdollinen ongelma ja lähdetään koamaan tietoa suunnittelun tueksi. Kun ongelma on havaittu, hankitaan tarvittavaa tietoa aiheesta ja suunnitellaan mahdollinen ratkaisu. Pohditaan prosessin toteutumiseksi vaadittavat toimet, kuten esimerkiksi kohderyhmän haastattelu. Toteutusvaiheessa suunnitelma toteutetaan ja huomioidaan mahdolliset haasteet kehittämisen kannalta. Toteutuksessa on tärkeää mitata ohjeen toimivuutta. Tarkista-vaiheessa analysoidaan muutosprosessin tuloksia ja selvitetään opittuja tuloksia. Pohditaan, saavutettiinkö halutut tulokset. Analysoidaan, mikä ei toiminut, ja tullaan lopputulokseen siitä, mitä prosessista ja tuloksista opittiin. Toimi tulosten perusteella-vaiheessa tehdään tarvittavat toimet prosessista saatujen tulosten perusteella. Jos prosessi ei ole onnistunut, voidaan kehä käydä uudelleen läpi eri suunnitelmalla. Kun prosessi onnistuu, voidaan opittua käyttää tulevaisuuden kehitystehtävissä. (Skhmot 2017.)

Malli auttaa kehittämään, testaamaan ja toteuttamaan parannuksia. Kehä luo projektille jatkumon, joka voidaan toistaa niin usein, kuin on tarvittavaa. Kehä on todettu toimivaksi niin isoimmista kuin pienemmissä kehitysprojekteissa. (Moen & Norman 2010.) Opinnäytetyöntekijöinä koemme mallin luotettavaksi toteutuksessa ja arvioinnissa.

7.3 Puolistrukturoitu haastattelu

Valitsimme aineistonkeruutavaksi puolistrukturoidun teemahaastattelumenetelmän. Puolistrukturoitua haastattelua pidetään usein lomakehaastattelun ja strukturoimattoman haastattelun välimuotona. Esimerkiksi haastattelukysymykset ovat kaikille samat, mutta valmiita vastausvaihtoehtoja ei ole annettu. Näin haastateltavat pystyvät vastaamaan kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelussa keskeisiä ovat ihmisten tulkinnat asioista ja asioille antamat merkitykset, jotka syntyvät vuorovaikutuksessa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, luku 4.2.3.) Puolistrukturoitu eli teemahaastattelu sisältää yksityiskohtia niin avoimesta haastattelusta kuin lomakehaastattelusta. Haastattelun ei tarvitse edetä

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

suunnittelun rungon mukaisesti, vaan keskustelu voi poiketa siitä. Niin sanottua järjestystä keskustelussa ei siis tarvitse noudattaa. Haastattelija voi tukea keskustelua omilla kommentteillaan ja eleillään. (Hakala 2024.)

Teemahaastattelussa korostuu teemojen suunnittelu ennen haastattelun toteuttamista. Suunnittelu vaatii tarkkaa perehtymistä teemoihin ja haastateltavien tilanteeseen. Haastattelussa tutkijalla ei tarvitse kuitenkaan olla mukana laajoja muistiinpanoja. Apukysymykset ja teemojen listaus esimerkiksi ranskalaisin viivoin merkittynä on riittävää. Teemahaastattelu on luonteeltaan keskusteleva ja pyritään antamaan tilaa haastateltavien omille tulkinnoille. Haastattelu sallii teemojen käsittelyn vaihtelevassa järjestyksessä, eikä haastattelun tarvitse edetä tietyssä järjestyksessä. Kaikkien haastateltavien ei ole pakollista käsitellä teemoja samalla laajuudella. Haasteena teemahaastattelussa voi ilmetä se, että kokevatko kaikki haastateltavat tulleeensa kuulluiksi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

8 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTUS

Tässä luvussa avaamme kehittämistyön prosessin suunnittelua ja toteutusta. Kehittämistyön konkreettisena tuotoksena valmistettiin ohje ammatilliseen perhekotiin osallistavasta kirjaamisesta. Kuvailimme tarkasti toteutuksen eri vaiheet muutoksineen, jotka ovat vaikuttaneet opinnäytetyön kokonaisuuteen. Aluksi kerromme tiedonhausta ja suunnitteluvaiheesta, minkä jälkeen eteneimme haastattelun toteutukseen. Tämän jälkeen esitellään haastatteluaineiston litterointi ja tulokset. Lopuksi kuvailimme ohjeen sisältöä ja sen tuottamisen prosessia.

8.1 Tiedonhaku

Tiedonhaun tavoitteena oli löytää ajankohtaista ja luotettavaa tietoa lastensuojelusta, osallistavasta dokumentoinnista ja työtavoista, miten lasta tulisi osallistaa. Tiedonhaussa käytettiin tieteellisiä tietokantoja, kuten Google Scholar,

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Finna, Julkari, Ellibs ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjasto. Tämän lisäksi hyödynnettiin kirjoja sosiaalityöstä ja kirjaamisesta. Lähteiden valinnassa kiinnitettiin huomiota aiheen arvostettuihin tutkijoihin, sekä ajankohtaiseen tietoon lastensuojelusta ja osallistavasta dokumentoinnista, mikä tukee ohjeen tuottamista haastatteluaineiston ohella.

Tiedonhaussa käytettiin hakusanoja 'lastensuojelu', 'sijaishuolto', 'perhekoti' 'kirjaaminen' 'dokumentointi', 'osallisuus' ja 'participation'. Tiedonhaussa yhdistettiin hakutermejä, kuten 'osallistava AND dokumentointi', 'lastensuojelu AND dokumentointi', 'ammattillinen AND perhekoti', 'eettinen AND kirjaaminen', 'child AND welfare AND documentation', 'social AND work' ja 'participation AND documentation'. Tiedonhaussa lähteitä rajattiin vuosille 2015–2024, jotta tieto olisi ajankohtaista. Muutamia lähteitä valikoitui aikarajan ulkopuolelta, sillä tieto todettiin oleelliseksi opinnäytetyön kannalta.

Valitut lähteet arvioitiin luotettavuuden, ajankohtaisuuden, kirjoittajan ja julkaisualustan perusteella. Ensisijaisiksi lähteiksi valikoituivat tieteelliset artikkelit lastensuojelusta ja sijaishuollosta, tieteelliset artikkelit dokumentoinnista sekä tutkimustieto osallistavasta dokumentoinnista. Tiedonhaun haasteena havaittiin vieraskielisten ajankohtaisten tutkimusten rajallisuus osallistavasta dokumentoinnista. Suomalaisia tieteellisiä artikkeleita, kirjallisuutta ja tutkimuksia löytyi liittyen osallistavaan dokumentointiin kattavasti. Tiedonhausta laadittiin tiedonhaun taulukko (Liite 1.)

Koottu tieto toimi perustana opinnäytetyön teoreettiselle viitekehykselle ja tuki ohjeen tuottamista. Ohjeeseen yhdistyi tieto haastattelun tuloksista ja kerätyistä tiedosta.

8.2 Suunnitteluvaihe

Kehittämistoiminnan tarve ilmeni yhteistyökumppanilta opinnäytetyöntekijöiden harjoitteluiden aikana. Opinnäytetyöntekijät ovat suorittaneet opintoihinsa

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

sisältyvän harjoittelun yhteistyöorganisaation ammatillisessa perhekodissa. Harjoitteluiden aikana opinnäytetyön tekijät saivat käsityksen siitä, miten osallistava kirjaaminen esiintyy perhekodin toimintatavoissa. Tieto sen hetkisistä työtavoista tuki suunnittelutyötä. Organisaatio toivoi osallistavasta kirjaamisesta yhtenäisempää työtapaa. Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa ohje perhekodille, joka toimii tukena osallistavassa dokumentoinnissa.

Suunnittelutyöhön kului aikaan noin kaksi kuukautta. Lähdimme aluksi kartoittamaan tilannetta yhteistyöorganisaatiossa. Keskustelimme perhekodin esihenkilön kanssa siitä, minkälainen tuotos olisi sopiva toteuttaa. Päädyimme yhteisymmärryksessä siihen, että ohjeen tuottaminen perhekodille on toimivin keino. Sovimme yhdessä heti alkuun, että ohje tuotettaisiin elektronisesti, mutta se olisi mahdollista myös tulostaa. Tavoitteena oli, että ohje saadaan perhekodin perehdytyskansioon, jotta siihen on luontevaa palata tarvittaessa. Lähestyimme aihetta tutustumalla ajankohtaiseen kirjallisuuteen osallistavasta dokumentoinnista ja perehtymällä erilaisiin menetelmiin toteuttaa opinnäytetyö. Teimme tiivistä yhteistyötä toimeksiantajan kanssa ja keskustelimme menetelmästä kerätä tietoa. Päädyimme yhteisenä päätöksenä toteuttamaan ryhmähaastattelun, jotta saisimme keskustelutilanteesta vapaamuotoisen. Tavoitteenamme oli, että haastattelussa esiintyy työntekijöiden välillä keskustelua, jonka myötä saamme kuvauksen tilanteesta. Haastattelun avulla tarkoituksena oli saada koottua tietoa siitä, mitä toiveita työntekijöillä on ohjeen sisältöä koskien.

Suunnittelimme ennakkoon haastattelukysymykset Word-ohjelmalla. Haastattelurunko rakentui siten, että aluksi kysyimme työntekijöiden aiemmasta tiedosta koskien osallisuutta ja osallistavaa kirjaamista. Seuraavaksi muotoilimme kysymyksiä siitä, miten osallistava kirjaaminen tapahtuu ja näkyy perhekodilla. Lopuksi suunnittelimme kysymyksiä kartoittamaan toiveita ohjeen sisällölle ja rakenteelle. Kysymyksiä ei toimitettu haastateltaville ennen haastattelun toteutusta.

Sovimme suunnitteluvaiheessa yhdessä yhteisöorganisaation kanssa, että toteutamme pienen palautekeskustelun yhdessä, kun ohje on valmistunut. Tarkoituksena oli saada lopullinen palaute ohjeesta ja sen toimivuudesta.

8.3 Haastattelun toteutus

Keräsimme aineiston kyseisen perhekodin johtajalta ja kolmelta työntekijältä ryhmähaastattelun muodossa. Ryhmähaastattelua pidetään merkityksellisenä menetelmänä silloin, kun tarkoituksena on saada selville, miten henkilöt muodostavat yhteisen kannan johonkin kysymykseen (Hirsjärvi & Hurme 2000, luku 5.3).

Olimme tutustuneet alun perin heidän ryhmädynamiikkaansa ja valtahierarkiaan harjoittelujemme aikana. Opinnäytetyöntekijöiden kokemus oli, että jokainen haastateltavista saa oman äänensä kuuluviin ja pystyy nostamaan omia näkökantoja esiin, vaikka paikalla on useampi työntekijä. Ryhmähaastattelu koettiin toimivana vaihtoehtona sen kannalta, että työntekijöiltä syntyy yhteisiä toivomuksia lopullista ohjetta ajatellen.

Ennen haastattelua kerroimme osallistujille paikan päällä, että keskustelu saa olla vapaamuotoista ja toivomme avoimuutta, jotta pääsemme toteuttamaan toimivan ohjeen. Haastattelu nauhoitettiin kahden matkapuhelimen äänitallennustoiminnolla. Haastattelumenetelmäkäytäntöjen mukaisesti haastateltaville kerrottiin etukäteen, että nauhoitetta käytetään haastattelun litterointiin, minkä jälkeen nauhoite hävitetään. Tarkoituksenamme oli haastattelussa saada heidät pohtimaan ääneen ja luomaan yhdessä avointa keskustelua laadittujen haastattelukysymystemme pohjalta.

Haastattelu pidettiin yhteistyöorganisaation toimistotiloissa. Tila oli kaikille entuudestaan tuttu, ja haastatteluympäristö oli rauhallinen. Etenimme haastattelussa kysymys kerrallaan. Jokaisen kysymyksen kohdalla työntekijöiden välillä syntyi keskustelua, ja pohdintaa aiheeseen liittyen. Pidimme haastattelijoina

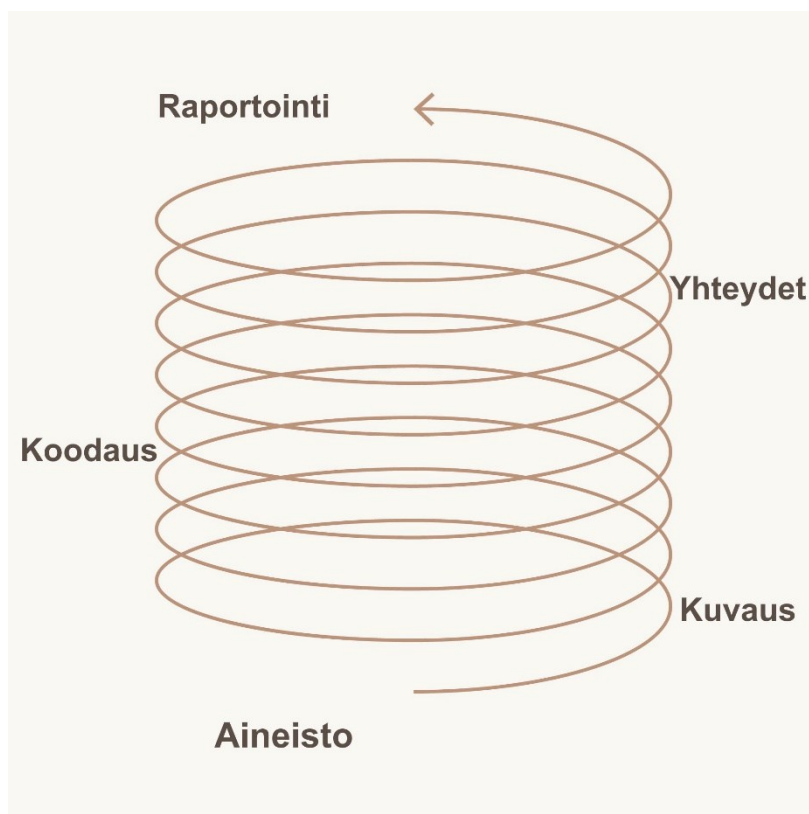
Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

huolen siitä, että jokaisen ääni tulee haastattelussa kuuluviin. Kokonaisuudessaan haastatteluun kului aikaa tunti. Varmistimme vielä haastattelun lopussa, onko henkilöillä vielä lisättävää vastauksiinsa kysymyksiä koskien. Haastattelu sujui hyvin, ja saimme laadukkaan keskustelun aikaan.

8.4 Aineiston litterointi ja analysointi

Haastatteluaineisto litteroitiin ennen sen analysointia. Aineiston litterointiin ei ole yhtä yksiselitteistä ohjetta. Tutkimustehtävä sekä tutkimusote vaikuttavat siihen, kuinka tarkkaan litterointi on suoritettava. (Hirsjärvi & Hurme 2000, luku 7.2.1.) Puheen sisältö on haastattelussa se, mihin usein tartutaan eniten. Haastattelussa tarkoituksena on kerätä tietoa haastateltavien näkökulmista, ymmärryksestä ja mielipiteistä erilaisiin ilmiöihin tai teemoihin liittyen. Takelut, tauot ja muut tämänkaltaiset seikat eivät ole keskeisiä, vaan se, mitä sanomista haastateltavalla asiasta on. (Juhila s.a.)

Aineiston analyysin vaiheista laadittiin spiraalikuviota. Aluksi lähdettiin liikkeelle haastattelun toteutuksesta ja aineiston kokoamisesta. Haastattelun tarkoituksen kuvaus esiteltiin haastattelun alussa haastateltaville. Seuraavaksi haastatteluaineisto litteroitiin. Litteroinnin jälkeen haastattelu koodattiin valitulla menetelmällä. Koodauksen yhteydessä tehtiin kuvausta tekstistä ja haastattelusta. Koodauksen jälkeen tutkimustuloksia lähdettiin analysoimaan teemoittelun avulla. Teemojen avulla aineistoa ja sen sisällön yhteyksiä vertailtiin. Lopuksi tutkimustulokset raportoidaan ja tuloksista tuotetaan ohje.

Kuva 2. Aineiston analyysin vaiheet spiraalikuvausena (kuvan ovat tehneet opinnäytetyön tekijät mukaillen Hirsjärvi & Hurme 2000)

Litteroimme haastateltavien ja haastattelijoiden tuottaman aineiston melko satarkasti. Jätimme pois kuitenkin toistoja, takelteluja ja ylimääräisiä täytesanoja. Litterointi vei aikaa noin 4–5 tuntia ja oli pituudeltaan 8 sivua. Ääninauhoitetta joutui useaan otteeseen kelaamaan taaksepäin, jotta litterointiin saatiin kaikki oleellinen sisällettyä.

Aineiston analysoinnissa hyödynsimme koodausmenetelmää. Koodaamisella tarkoitetaan aineistoon tehtäviä jäseneteleviä merkintöjä. Koodaaminen ei ole välttämätön osa, mutta se on helppo keino aineiston käsittelyyn. Koodaamiseen ei myöskään ole yhtä ainutta tapaa. Sitä voi tehdä esimerkiksi yliviivamalla tai lisäämällä erilaisia merkkejä aineiston kohtiin, joissa esiintyy toistoa tai vastaukset poikkeavat toisistaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Koodaamisen tarkoituksena myös on, että sen aikana myös syntyvät luokat ja niiden kautta alaluokat (Juhila s.a.)

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Koodauksessa käytimme yliviivausta ja etsimme litteroidusta aineistosta tärkeitä seikkoja, mitä haastateltavilta nousi esiin. Koodauksen yhteydessä saimme luotua pääteemoja eri väreihin. Teemoiksi muodostuivat seuraavat: Teema 1 Osallistaminen ja osallisuus käsitteenä, Teema 2 Kirjaamiseen osallistaminen tällä hetkellä, Teema 3 Kuinka usein osallistavaa kirjaamista tapahtuu tällä hetkellä, Teema 4 Lapsen tietoisuus kirjaamisesta, Teema 5 Ohjeen sisältö, Teema 6 Visuaalinen dokumentointi sekä Teema 7 Toimintakykymittarit osallistamisen välineenä. Värikoodaamisen jälkeen pääsimme rakentamaan taulukkoa teema-alueittain.

9 HAASTATTELUN TULOKSET

Muodostimme teemataulukon havainnollistamaan tutkimustuloksia. Taulukko sisältää keskeiset teemat, näkökulmat ja havainnot osallistamisen sekä dokumentoinnin käytännöistä, joita keskustelussa käytiin läpi. Neljää teemaa näistä pidimme tärkeimpinä ohjetta ajatellen ja avaamme niitä vielä enemmän alaluissa.

Taulukko 1. Haastattelusta tehty teemataulukko (Grönroos & Mehtonen 2024)

Teema	Esimerkkejä keskustelusta	Havainnot ja analyysi	Kehitysehdotukset
Osallistaminen ja osallisuus käsitteenä	- Osallistaminen: "jonkun mukaan ottaminen toimintaan", "aktiivinen toimija asiassa"	Osallistaminen nähdään laajana käsitteenä, jossa lapsi otetaan mukaan arjen toimintoihin ja päätöksiin.	Systemaattisempi osallistaminen dokumentoinnissa voi vahvistaa lapsen osallisuuden tunnetta
Kirjaamiseen osallistaminen tällä hetkellä	- "Kysytään aina heidän näkemystä eri tilanteissa", "omat terveiset koosteessa kerran kuussa"	Lapsen näkemysten huomioiminen kirjauksissa vaihtelee, mutta sitä tehdään aktiivisesti.	Voidaan kehittää johdonmukaisempaa osallistavaa dokumentointia, esimerkiksi erillisen osion lisääminen lapsen mielipiteille kirjauksissa.
Kuinka usein osallistavaa kirjaamista tapahtuu tällä hetkellä	- "Päivittäisissä kirjauksissa satunnaisesti", "kooste kerran kuussa"	Osallistava dokumentointi ei ole vielä täysin johdonmukaista, vaan se riippuu tilanteista.	Voisi olla hyödyllistä lisätä enemmän struktuuria kirjauksissa.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

			sissa lapsen näkemysten esille tuomiselle.
Lapsen tietoisuus kirjaamisesta	- "Kyllä lapset ovat tietoisia, että heistä kirjataan", "Heillä on uteliaisuutta"	Lapset ovat tietoisia kirjaamisesta ja vaikuttavat siihen positiivisesti uteliaina.	Voidaan kehittää lapsille tapoja osallistua aktiivisemmin kirjaukseen tai kommentoida kirjauksia.
Ohjeen sisältö	- "Kirjaamisessa voisi olla fraaseja tai muistutuksia tilanteista, joissa osallistamista voi tapahtua"	Keskustelussa nousi esiin tarve selkeille ohjeille, jotka sisältävät esimerkkejä siitä, miten lapsi voi osallistua dokumentointiin eri tilanteissa.	Voisi laatia konkreettisia ohjeita ja muistutuksia, joita työntekijät voisivat hyödyntää päivittäisessä työssä.
Visuaalinen dokumentointi (valokuvat)	- "Valokuvaus on tärkeää, se voi tuoda uudenlaista motivaatiota ja iloa lapsille"	Valokuvilla on suuri merkitys lasten osallistamisessa ja se avaa uusia näkökulmia dokumentointiin.	Valokuvaamista voisi hyödyntää laajemmin, ei vain aktiviteeteissa vaan myös arkisissa tilanteissa
Toimintakykymittarit osallistamisen välineenä	- "Toimintakykymittarit ovat yksi osallistamisen tapa, vaikka niitä ei käytetä usein"	Mittareilla on potentiaalia osallistamisen tukena, mutta niitä käytetään harvoin.	Toimintakykymittareita voisi käyttää säännöllisemmin ja niistä voisi kehittää strukturoidun tavan osallistaa lapsia.

9.1 Osallistaminen ja osallisuus käsitteinä

Haastattelun alussa halusimme kartoittaa haastateltavien näkemykset osallistamisesta käsitteenä. Kysymyksenä oli "Miten määrittelet osallisuuden ja osallistamisen?". Vastausten pohjalta selvisi, että jokainen työntekijä oli tietoinen siitä, mitä osallisuus ja osallistaminen tarkoittavat ja heidän vastauksensa tukivat toinen toisiaan.

"Nii et siinä on joku joka osallistaa toista niin, ottaa sitä mukaan"

"Johonki tekemiseen tai asiaan aktiivinen toimia"

He määrittivät osallisuuden ja osallistamisen olevan muun muassa asiakkaan mukaan ottamista, osallistumista ja aktiivisena toimijana olemista. Farrow (2018, 5) kirjoittaa nuorten osallisuuden tarkoittavan prosessia, jossa nuoret ovat aktiivisina toimijoina. He ottavat osaa, jakavat mielipiteitä ja vaikuttavat päätöksiin.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Haastattelijoiden vastausten pohjalta havaitsimme, että tulevaan ohjeeseen he eivät tarvitse erillistä selitystä osallistamisen ja osallisuuden määrittelymiseksi.

9.2 Kirjaamiseen osallistaminen tällä hetkellä ja kuinka usein

Ohjetta varten selvitimme, miten perhekodilla jo osallistetaan lapsia ja nuoria kirjaamiseen. Haastateltavat kertoivat heillä olevan käytössään toimintakyky-mittari. Nuoria osallistetaan täyttämään mittaria yhdessä työntekijän kanssa. Heillä toimintakykymittaria täyttäessä syntyy vastavuoroista keskustelua nuoren ja työntekijän välille nuoren omasta toimintakyvystä ja sen parantamismahdollisuuksista. Myös vanhemmat saavat arvioida lapsen toimintakykyä toimintakykymittarin avulla. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työn osana on tutkia ja arvioida asiakkaan toimintakykyä. Sen arviointiin hyödynnetään erilaisia menetelmiä ja se tehdään yhdessä asiakkaan, hänen läheisensä ja ammattilaisen arvioimina, jolloin toimintakyvystä saadaan kokonaiskuva. Toimintakyvyn tulosten perusteella voidaan muun muassa suunnitella erilaisia toimenpiteitä ja arvioida niiden vaikutuksia. (THL 2024a.)

Halusimme myös haastattelussa saada selville, kuinka usein toimintakykymittaria täytetään perhekodilla. Vastausten pohjalta selvisi heillä olleen toimintakykymittari käytössä vasta noin vuoden verran ja sen hakevan vielä omaa paikkaansa. Haastattelijat kuvasivat sen käytön olevan säännöllisen epäsäännöllistä ja vanhemman osuuden kohdalla olevan vaikeuksia käytännön toteuttamisessa.

”Sit mul tuli mieleen kans et kylhän just niit toimintakykymittareita, et onhan neki niinku osallistamista.”

”Se vanhemman osuus jää niinku toivuvasti pois, koska se on iha tämmönen käytännön toteuttamis asiakin.”

Työntekijät myös kertoivat kyselevänsä perhekodin lasten näkemyksiä eri tilanteissa sekä täyttävänsä kuukausikoosteeseen lapsen omia terveisiä. Lapsi osallistuu myös erilaisiin palavereihin.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

”tilanteen mukaan kysytään tai aina kun kooste kerran kuussa niin kysytään omat terveiset kohtaan, onko mitä sanottavaa”

Lapsi otetaan mukaan hoito- ja kasvatussuunnitelman tekoon sekä kuukausikoosteisiin, jossa lapsi saa esittää omia näkemyksiään ja kuulumisiaan. Kuukausikoosteeseen avataan esimerkiksi lapsen arkea, koulua, vapaa-aikaa, terveyttä, huolenaiheita ja onnistumisia kuukauden ajalta. Kuukausikooste lähetetään kerran kuussa lapsen omalle sosiaalityöntekijälle sekä tiedonsaantioikeudelliselle huoltajalle. Lapsen kanssa käydään yhdessä läpi kuukausikooste, johon hän voi pyytää korjausehdotuksia. Hän saa myös kuukausikoosteesta itselleen paperisen version.

Asiakassuunnitelmapalaverissa määritellään sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet eli se, mitä asioita ja olosuhteita halutaan parantaa. Siinä kirjataan ja käydään läpi myös lapsen ja perheen tuen tarve sekä keinot, kuten palvelut ja tukitoimet, joilla näihin tarpeisiin pyritään vastaamaan. (THL 2024b.) Tästä voidaan päätellä, että palaverit ovat erityisen tärkeässä asemassa lapsen ja perheen asioiden eteenpäin viemiseksi sekä toimintasuunnitelman tekemiseksi. Haastattelun myötä kävi ilmi lapsille tulevan välillä hyvin äkkiä asiakassuunnitelmapalaverit ja täten lapsen voi olla vaikea koota esille otettavia mielipiteitä ja toivomuksiaan, mitä haluaisi palaverissa esittää.

”asiakassuunnitelma palaveri on se missä sovitaan tapaamiset läheisten kanssa niinku vanhempien kanssa, sovitaan kesälomat ja kaikki, et siellä niinku tavallaan tulis mitä asioita sieltä niinku haetaan niitten lasten mielipiteitä niinku ku ne yleensä tulee kaikki asiakassuunnitelmat lapselle hirmu äkkiä ja, jos ei niihin tuu niinku puhuttuun, että on tulossa tää ja mitä siellä sovitaan.”

Haastateltavat kertoivat lasten olevan välillä uteliaita, mitä heistä kirjataan ja täten työntekijät ovat lukeneet kyseisen päivän kirjauksia lapselle. He myös kertoivat kyselevänsä lasten mielipiteitä erinäisissä tilanteissa.

”Kysytään lähtökohtaisesti aina heidän näkemystä eri tilanteissa”

”Viimeks ne pyys minuu lukemaan, mitä mie kirjoitin ja luin sille sen ja kysyin, onko mitä lisättävää”

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Yleisesti ottaen lastensuojelussa lapsille ei riittävästi anneta mahdollisuuksia tutustua omiin asiakirjamerkintöihin. Asiakirjamerkintöjen peittäminen on vallankäyttöä. Lukemalla kirjauksia lapselle, ammattilainen voi jäsentää omia ajatuksia ja ammatillisia näkemyksiä. Tämä antaa asiakkaalle tilaisuuden kuulla, mitä hänen tilanteestaan ajatellaan, jolloin kirjalliset merkinnät eivät tule myöhemmin yllätyksenä. (Kääriäinen 2024). Yhteistyökumppanimme toimivan perhekodin työntekijät ovat tavoitelleet kirjaamisen avoimuutta ja kirjanneet mm. lapsen kanssa samassa tilassa sekä lukeneet kirjauksia lapselle ääneen.

Lapsen mielipiteen kartoittaminen ja sen kirjaaminen asiakirjoihin on keskeistä kaikissa palveluissa, joissa käsitellään ja tehdään päätöksiä lapsen asioista (Kääriäinen 2024). Perhekodilla on mahdollisuuksien mukaan pyritty kirjaamaan lapsen mielipiteitä ja ajatuksia asiakirjoihin esiin arkisissakin tilanteissa. Haastattelussa ilmeni kuitenkin joskus näiden jäävän hiljaiseen tietoon kirjausten ulkopuolelle, vaikka lapsen toiveiden mukaan olisikin toimittu.

”Ja sit jotain positiivistakii nii, että mitä viikonlopputoiveita on, että tavallaan ne. Koska nythän ne on semmosta pitkälle hiljasta tietoa, mikä ei näy kirjauksissa, vaikka että on keskusteltu vaikka viikonlopun toiveista tai jostai. Et se on aikailla semmosta konkreettista.”

9.3 Ohjeen sisältö

Analysoinnin tueksi rakensimme myös käsitekartan (Kuva 2). Kyseiseen käsitekarttaan keräsimme haastattelun aikana esiin nousseita toiveita ohjeeseen. Tavallisesta puheesta tai kirjoituksesta on vaikea hahmottaa ajattelun tärkeimpiä osia, mutta käsitekartoissa ne erottuvat mutkattomasti. Käsitekartan avulla ideaa on myös helpompi lähteä kehittämään verraten siihen, että se olisi piilossa tavallisen tekstin sisällä. (Valli & Aarnos 2018, 52–57.) Myös Metsämuurosen (2003, 199) mukaan aineiston sisällöllistä analyysia voidaan helpottaa rakentamalla käsitekartta tai miellekartta. Hänen mukaansa käsitekartan etuina ovat eri osien välisten suhteiden selkiytymiset sekä epäoleellisten ja oleellisten seikkojen hahmottaminen ja täten turhan karsiminen pois.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Kuva 3. Käsitekartta haastattelussa nousseista toivomuksista ohjeeseen (Grönroos & Mehtonen 2024)

Haastattelijat toivoivat ohjeeseen muun muassa selkeää jaottelua, kuten lapsen valmistelu palavereihin, konfliktitilanteiden käsittely ja esimerkkejä arkisista tilanteista, joissa asiakasta voidaan osallistaa kirjaamiseen. He toivoivat myös ohjeen sisältävän koontia siitä, mitä perhekodilla tehdään jo osallistamisen mahdollistamiseksi kirjaamisessa, sillä ohje tulee heidän perehdytyskansioonsa ja mahdollisille uusille työntekijöille luettavaksi. He toivoivat ohjeen olevan muotoutuvainen tulvaisuuteen.

”Et ainaki yhtenä tämmösiin palavereihin valmistautuminen tai näissä konflikteissa, niinku tälläsessäki asiassa se lapsen niinku näkökulma siinä ku ite kirjaa sen et se näytti aikuisesta tältä ja sit että lapsi voi olla siinä iha että, mitä ihmettä tapahtu ei hän oo noin tehny.”

”Et se ois tavallaan vaan niinku koonti siitä, et sit kun se tulee sinne perehdytyskansioon nii sit se ois niinku jollekkii joskus tulevaisuudessa uudelle tai meille muistutuksena sit.”

Ohjeen luominen fraaseineen ja esimerkkitalanteineen auttaisi työntekijöitä tunnistamaan tilanteet, joissa osallistamista on hyvä tapahtua.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

9.4 Visuaalinen dokumentointi ja toimintakykymittarit osallistamisen välineinä

Haastateltavat ovat kokeneet käytössä olevan toimintakykymittarin hyvänä osallistamisen ja toimintakyvyn arvioimisen välineenä. Ilmeni kuitenkin tarve saada yhtenäisempi ohje siihen, kuinka usein mittaria tulisi täyttää. He eivät ole keksineet oikeaa ratkaisua siihen, kuinka vanhemman arvioinnin osuus saataisiin mittariin mukaan.

Kyseisessä perhekodissa käytetään valokuvausta visuaalisena dokumentoinnin välineenä. Perhekodin lapsilta ja heidän huoltajiltansa on lupa kyseiseen menetelmään. Haastateltavat ovat pitäneet valokuvausta tärkeänä lapsen kasvun, kehityksen sekä muistojen kannalta. Heillä käytäntönä on rakentaa noin kerran vuodessa valokuva-albumit jokaiselle perhekodin lapselle muistoksi vuodesta ja sen tapahtumista. He kertoivat käyttävän valokuvausta myös kasvatuksellisenä ja ohjaavana tekijänä esimerkiksi tilanteissa, jossa lapsi ei ole lähtenyt reissuun kovinkaan innostuneena, mutta jälkeensä lapsen tarkastellessa reissukuvia ajatukset ovat olleet toisenlaisia. Haastateltavat myös kertoivat lasten uppoutuvan valokuvien tutkimisen ääreen aivan eri tavalla sekä lasten saavan siitä motivaatiota. Haastateltavat kertoivat valokuvien tuovan esiin myös ihmisten ulkoiset muutokset ja kasvun.

”Valokuvien kattaminen se toi semmosta uudellaista niinku motia tai innostusta tai jotenki semmosta positiivista virettä niihin niinku lapsiinkin.”

”Ne on niinku tärkeitä ne kuvat myös, että ne niinku ei pelkkä se teksti välttämättä kerro siis se voi olla ku se on yhen ihmisen, mut se valokuva voi kertoa, ja sillä voi olla ihan tosi iso merkitys.”

Kameran käyttö ja valokuvaaminen voivat luoda hyvän vuorovaikutustilanteen aikuisen ja lapsen välille. Yhteinen keskittyminen valokuvaukseen tai kuvien katseluun on hyvä tilaisuus aikuisen antaa arvostavaa huomiota lapselle. Lapsi, kuten aikuinenkin, voi tuntea olonsa arvokkaaksi ja muistamisen arvoiseksi, kun hänestä halutaan tallettaa muistoja kuviin. Hänen elämänsä eri tilanteet sekä kasvun eri vaiheet ovat merkityksellisiä muistoja. Aikuisen tehtävänä on huolehtia, että lapsesta jää muistoja kuvina tulevaisuuteen. Erityisen

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

tärkeäksi asiaksi tämä nousee lastensuojelussa, jossa lapset tulevat kodeista, joissa ei välttämättä ole valokuvia otettu. Lastensuojelun tulisi tarjota lapselle kokemuksia, jotka auttavat paikkaamaan menneisyyden puutteita esimerkiksi valokuvauksen kautta. (Halkola ym. 2009, 231–232.)

Haastattelussa ilmeni valokuvauksen ja niiden säilyttämisen olevan välillä ongelmallista. Tähän asti he ovat pyrkineet säilyttämään kunkin lasten valokuvat lasten omissa puhelimissa ennen valokuvan teettämistä. Välillä kuvia on voinut tuhoutua ja kadota puhelimista. Valokuvaaminen on myös pääasiassa keskittynyt aktiviteetteihin. Työntekijät toivoivat, että valokuvausta hyödynnettäisiin jatkossa arkisemmissakin tilanteissa. Valokuvaamiseen toivottiin yhteisempää ja toimivampaa ohjetta. Visuaalisten menetelmien, kuten valokuvauksen käyttöä voisi laajentaa arkisiin tilanteisiin, ja toimintakykymittareiden säännöllinen käyttö voisi vahvistaa lapsen osallisuutta.

10 OHJEEN TOTEUTUS

Luvussa kerrotaan ohjeen toteutusprosessista ja sen arvioinnista. Ohjeen sisältö rakentui haastattelutulosten, teorian tiedon ja aiemman tutkimustiedon pohjalta. Ohjeen toteutuksen eri vaiheet esitellään tarkasti. Ohjeen toteuttamisen jälkeen arvioidaan ohjeen toimivuutta. Luvussa esitellään työntekijöiden kanssa käyty palautekeskustelu. Ohjeen toimivuuden arvioinnista tuotettiin SWOT-analyysi. Analyysin kohdat esitellään ohjeen arvioinnin luvussa.

10.1 Ohjeen toteutus

Osallistava kirjaaminen haluttiin osaksi organisaation henkilökunnan työskentelyä ja mahdollisten uusien työntekijöiden perehdytystä. Ohje luotiin palvelemaan henkilökunnan tarpeita osallistavan dokumentoinnin käytänteissä, jotta lapsen osallisuus kirjaamiseen tulisi aktiiviseksi toimintatavaksi. Kokonaisrakenteen haluttiin olevan yksinkertainen ja helposti luettava. Ennen ohjeen tuottamista opinnäytetyön tekijät perehtyivät tietoon ohjeen tuottamisesta.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Ohje toteutettiin elektronisessa muodossa Canva-ohjelman avulla. Ohje muo-
toiltiin siten, että se voidaan tulostaa osaksi perehdytyskansiota.

Yhteenvedona haastattelukeskustelun pohjalta todettiin, että perhekodin osal-
listava dokumentointi on aktiivista, mutta vielä melko satunnaista. Kirjaami-
seen ja osallistamiseen liittyy tällä hetkellä paljon hyviä käytäntöjä, kuten lap-
sen näkemysten kysyminen ja valokuvien käyttö, mutta kehitysehdotuksena
voitaisiin harkita systemaattisempaa ja johdonmukaisempaa osallistavaa do-
kumentointia.

Ohjeen toteutus aloitettiin hahmottelemalla toimiva rakenne ohjeelle. Haastat-
telun tutkimustulokset ja esille nousseet työntekijöiden toiveet antoivat hyvän
pohjan selkeän rakenteen luomiseen. Ennen otsikoiden hahmottelemista laa-
dittiin kuvio ohjeen sisällöstä haastattelun analyysin tuloksista.

Kuva 4. Ohjeen sisällön kokoaminen (kuvan ovat tehneet opinnäytetyön tekijät)

Ohjeeseen kirjoitettiin kuusi otsikkoa: Säännöllisyys ja käytännöt, Arki, Valokuvaus osana dokumentointia, Palaverit ja käytännöt, Toimintakykymittarin täytäminen sekä Konfliktit ja menetelmät. Jokaisen otsikon alta löytyi tietoa aiheeseen liittyen. Säännöllisyys ja käytännöt-otsikko sisälsi tietoa siitä, kuinka usein lasta tulisi osallistaa, sekä käytännön tilanteita osallistamiseen. Arki-otsikon alta löytyi ohjeistusta arjen tilanteista ja niihin osallistamisesta osana dokumentointia.

Valokuvaus osana dokumentointia-osiossa oli eriteltynä ohjeistus valokuvaamiseen ja sen käytänteisiin. Jokaiselle lapselle tehdään kerran vuodessa kuvakirja kuvista, joita on otettu perhekodin arjessa. Kuvakirjat tehdään lapsille muistoiksi. Kirjasimme ohjeeseen myös kuvausideoita, jotta perhekodin visuaalista dokumentointia voitaisiin monipuolistaa.

Palaverit ja käytännöt osioon eriteltiin palaveriin valmistautumisen kannalta tärkeitä toimintoja lapsen osallisuuden saavuttamiseksi. Toimintakykymittarista ohjeeseen kirjoitettiin toimintakyvyn arvioinnista yhdessä asiakkaan kanssa sekä kehitys ehdotuksia vanhemman arvioinnin toteutumiseksi. Ohjeeseen tuli myös suositus, kuinka usein toimintakykyä olisi syytä arvioida.

Konfliktit ja menetelmät otsikon alta löytyi tietoa dokumentoinnista konfliktitilanteiden jälkeen. Osiossa esiteltiin keinoja, miten lasta voi osallistaa dokumentointiin konfliktitilanteiden tapahtumien jälkeen. Osioon oli eritelty myös muutamia menetelmiä, miten lasta voidaan osallistaa dokumentointiin esimerkiksi tunnekorttien avulla.

Aineiston analyysin jälkeen ohje rakentui noin kuukaudessa. Ohjeen ulkoasu on selkeä ja väreiltään neutraali. Kansilehdestä (Liite 3.) muotoiltiin värimaailmaltaan neutraali. Ohje otsikoitiin selkeästi, jotta työntekijän on helppo löytää se perehdytyskansiosta.

10.2 Ohjeen arviointi

Ohjeesta pyydettiin väliarvio. Väliarvio tapahtui Teams-kokouksessa. Mukana olivat opinnäytetyöntekijät sekä kyseisen ammatillisen perhekodin johtaja. Ensimmäisestä ohjeen versiosta oli lähetetty johtajalle kuvat. He olivat tarkastelleet ohjetta yhdessä työntekijöiden kanssa. Kuvat ohjeesta lähetettiin hyvissä ajoin, jotta heillä oli aikaa testata ohjeen toimivuutta. Väliarviossa keskusteltiin ensimmäisestä ohjeen versiosta sekä mahdollisista muokausehdotuksista lopulliseen ohjeeseen. Teams-puhelun aikana sovimme myös loppuarvioinnin ajankohdasta sekä loppuarvioinnin toteutumisesta SWOT-analyysin avulla. Loppuarviointiin koottiin lasten mielteitä osallisuudesta ja ohjeen tuottamisesta perhekodille.

Lopullinen arviointi tapahtui yhteisessä Teams-kokouksessa. Kokoukseen osallistui perhekodin vanhemmat ja työntekijät. Ohjeen arvioinnissa laadittiin SWOT-analyysi. Lyhenne SWOT koostuu englanninkielisistä sanoista strengths, weaknesses, opportunities, threats. Suomennettuna sanat tarkoittavat *vahvuudet, heikkoudet, mahdollisuudet ja uhat*. Vahvuudet-osiossa pohditaan vahvuuksia ja onnistumisia. Heikkoudet-osiossa keskitytään kehitysehdotuksiin. Analyysi edistää arvioimaan niin sisäisiä kuin ulkoisia tekijöitä muodostettaessa strategioita. Analyysissa saavutetaan parhaimmat tulokset, kun pohdinta tapahtuu yhdessä ryhmänä. (Teoli ym. 2023.)

Ennen kokousta rakensimme Word-alustalle SWOT-analyysitaulukon. Teams-kokous mahdollisti näytön jaon, joten analyysin rakentaminen yhdessä yhteistyöorganisaation henkilökunnan kanssa tapahtui reaaliaikaisesti. Ohjeen vahvuuksiksi henkilökunta listasivat: ohjeen mahdollistavan lapsen osallisuuden, siinä olevan selkeärunko/muistilista, sen monipuolistavan työtoimintaa ja herättävän lisäajatuksia, ohjeen mahdollistavan kaiken ikäisten lasten osallistamisen, sen lisäävän tiedonkeruun monipuolistumista ottaen huomioon erilaiset persoonat sekä ohjeen avulla he uskovat saavan kokonaisvaltaisempaa dokumentointia verkostoon.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Mahdollisuuksina he näkivät: monipuolisen kuntoutuksen ja yhteistyöverkostolle paremman informoinnin, säännöllisyyden osallistamiseen, mahdollisuuden lapsella oppia vaikuttamaan omiin asioihin ja lisäämään hänen omaa aktiivisuuttaan päätöksenteoissa sekä kyseisen ohjemuodon mahdollistavan ohjeen muokkaamisen tilanteen ja ajan mukaan.

Heikkoudet kohtaan heidän tuntui olevan vaikea löytää mitään. Annoimme heille kuitenkin hyvin aikaa tämän pohtimiseen. Heikkoutena ohjeessa henkilökunta kertoi olevan se, että ohjeesta puuttuu lapsen oma rooli ja täten osallistamisen toteutumisen olevan vain aikuisista kiinni. Uhkiin he kuitenkin saivat listattua hieman enemmän. Uhkina he ajattelivat olevan: vanhoista rutiineista voi olla vaikea päästä eroon, uhkana ohjeen käyttämättä jääminen, uuden työtavan luominen voi lisätä stressiä ja työtaakkaa. He myös itse sanoittivat hyvin, että asteittain rutiinien muuttaminen voi olla ratkaisuna.

<p style="text-align: center;">VAHVUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> -osallistaa lapset -selkeä runko/muistilista -monipuolistaa työtoimintaa -herättää lisääjatuksia -osallistaa eri ikäisiä -tiedonkeruun monipuolisuus (hiljaisemmat nuoret esim.) -dokumentointia ohjeen avulla tulee monipuolisesti verkostoon (terveydenhuolto) 	<p style="text-align: center;">HEIKKOUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> -lasten oma rooli puuttuu (aikuisista kiinni osallistaminen ohjeessa ainoastaan tällä hetkellä)
<p style="text-align: center;">MAHDOLLISUUDET</p> <ul style="list-style-type: none"> -mahdollistaa monipuolisen kuntoutuksen ja yhteistyöverkostolle informoinnin -mahdollistaa osallisuuden -mahdollistaa säännöllisyyden -mahdollisuus lapsella oppia vaikuttamaan omiin asioihin (lisää omaa aktiivisuutta osallistua omiin asioihin ja päätöksentekoihin) -ohje on muokattavissa → muovautuu tilanteen ja ajan mukaan 	<p style="text-align: center;">UHAT</p> <ul style="list-style-type: none"> -vanhoista tavoista/rutiineista voi olla vaikea päästä eroon -ohje jää käyttämättä -uuden luominen voi lisätä stressiä ja työtaakkaa (asteittain rutiinien muuttaminen muistettava)

Taulukko 2. SWOT-analyysi (taulukon ovat tehneet opinnäytetyöntekijät)

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

SWOT-analyysin jälkeen halusimme kuulla hieman perhekodin lasten mietteitä. Yksi lapsista sanoi tuntuvan hieman oudolta se, että hänestä kirjataan. Lähes kaikkien mielestä visuaalinen dokumentointi eli valokuvaaminen on nykyisin normaalin tuntuista. He kertoivat, että kuvien avulla muistuu erilaisia hetkiä elämästä mieleen. Yksi lapsista kertoi, että on hurjaa tarkastella kasvun ja kehityksen vaiheita kuvista. Osa lapsista ei ollut kiinnostunut kirjaamisesta. Osallisuutta on myös se, että voi kieltäytyä tutustumasta omiin kirjauksiin.

Lopuksi perhekodin johtaja kertoi, että lasten voi olla hankala arvioida vielä muutosta. Toimintatapojen ja niissä tapahtuvien muutosten arvioiminen olisi sujuvampaa, kun ohjetta olisi käytetty pidempään. Esimerkiksi vuoden kuluttua lasten olisi varmasti helpompi hahmottaa osallistamisen merkitystä ja vaikutusta dokumentoinnissa. Henkilökunta totesi vielä lopuksi, että ohjeen avulla tuetaan ja ohjataan lakia velvoittavaan kuulemiseen. Kun lapsi on täyttänyt 12 vuotta, hänelle on tarjottava mahdollisuus tulla kuulluksi häntä koskevissa lastensuojeluasioissa hallintolain (434/2003) 34 §:n mukaisesti (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 20. §). Kuitenkin lapsella on oikeus ilmaista mielipiteensä ollessaan, minkä ikäinen tahansa.

Pääsimme tavoiteltuun lopputulokseen, sillä tuloksista yhteenvetona voidaan päätellä, että ohjeen avulla perhekodille saatiin luotua yhtenäisemmät työtavat kirjaamiseen osallistamisessa. Ohje ohjaa säännölliseen osallistavaan dokumentointiin ja mahdollistaa perhekodin jokaisen lapsen osallisuuden esimerkiksi ikää katsomatta.

Me opinnäytetyöntekijät koemme itse, että ohjeesta tuli onnistunut ja vastasi työntekijöiden tarpeita. Ohjeen muokattavuus lisää ohjeen pitkäikäisyyttä ja toimeksiantaja voi jatkossa muokata sitä muuttuviin tarpeisiin sopivaksi. Ohje tukee lapsen kehitystä sekä neuvoo selkeästi myös tulevaisuudessa uusia työntekijöitä. Ohjeeseen saatiin luotua koontia perhekodin vanhoista toimivista osallistamisen keinoista ja uusia ideoita esimerkiksi valokuvauksen monipuolistamiseen, vinkkejä palavereihin valmistautumiseen sekä toimintakykymittarin täyttämiseen. Ohjeen visuaalisuus on onnistunut ja sopii värimaailmaltaan

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

kyseisen perhekodin työympäristöön. Lasten mielipiteitä olisi voitu ottaa huomioon opinnäytetyön alusta asti. Lasten tarpeet olisi saatu huomioon ohjeeseen paremmin, jos heidän mielipiteensä olisi huomioitu alusta alkaen. Tämä olisi lisännyt opinnäytetyöprosessin kirjoittamisprosessia ja lisännyt aineistoa.

11 POHDINTA

Tässä luvussa avataan opinnäytetyön eettisyyttä ja johtopäätöksiä. Eettisyysluvussa pohditaan opinnäytetyön tieteellisiä käytäntöjä ja niiden onnistumista. Luvuissa pohditaan opinnäytetyön prosessia kokonaisuudessaan. Luvussa kerrotaan onnistumiset ja kehittämisen kohteet. Luku sisältää pohdintaa jatkokehittämideoista.

11.1 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyö noudatti ja kunnioitti tutkimustyön tieteellisiä käytäntöjä, jotka ovat rehellisyys, luotettavuus, arvostus ja vastuullisuus (Keiski ym. 2023, 12). Opinnäytetyön eettisyydellä pyritään siihen, että tietoperusta käytänteineen olisi laadukas ja lähteisiin viittaus noudattaisi ohjeita. Prosessissa on tärkeää huomioida, että osallistuvien oikeudet, velvollisuudet ja vastuu otetaan huomioon. (Kärki 2019, 3.) Opinnäytetyötä tehtäessä etsittiin luotettavaa tietoa ja lähteisiin viitattiin asianmukaisella tavalla. Ennen opinnäytetyön aloittamista kirjoitettiin opinnäytetyösopimus yhdessä toimeksiantajan kanssa.

Opinnäytetyöprosessissa tulee noudattaa rehellisyyttä sekä huolellisuutta tulosten tallentamisessa, esittämisessä ja arvioinnissa. On pidettävä huoli, että tiedonhankinta on eettisesti kestävä. (Kärki 2019, 6.) Haastattelun äänitiedosto säilytettiin toisen opinnäytetyön tekijän tietokoneella salaisena tiedostona. Koko opinnäytetyöprosessin ajan yhteistyöorganisaatio pysyi anonyymina. Haastatteluaineiston analyysissa toimeksiantajan yritys tai työntekijöiden henkilöllisyydet eivät tulleet julkiseksi. Arvioinnissa ei tule ilmi yhteistyöorganisaation tai työntekijöiden nimiä. Kaikkia henkilötietoja on kunnioitettu ja pidetty salassa läpi opinnäytetyön prosessin.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Opinnäytetyön haastattelua varten osallistujilta ei kerätty henkilötietoja. Jos henkilötietoja kerättäisiin, osapuolten tulisi olla tietoisia siitä, mihin henkilötietoja kerätään ja käytetään sekä siitä, millä tavoin niitä käsitellään (Kärki 2019, 11). Ennen haastattelua osallistujille kerrottiin, mistä haastattelussa on kyse. Opinnäytetyössä otettiin huomioon, että jokainen haastatteluun osallistunut vastaaja oli tietoinen siitä, mitä varten heidän vastauksensa kerättiin. Haastattelun yhteydessä kerrottiin, että haastattelu äänitetään ja äänitiedosto poistetaan asianmukaisesti, kun tutkimustulokset ovat analysoitu. Haastateltavien tiedottaminen aineiston käytöstä ja sen hävittämisestä kuuluu tutkimuksen eettisiin periaatteisiin. (Hakala 2024, luku 8: Laadullisen tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä.)

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015 4. §) määrittelee ammattieettisten velvollisuuksien päämääränä olevan sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvinvoinnin lisääminen. Opinnäytetyössä tuotetun ohjeen tarkoituksena oli lisätä lasten osallisuutta dokumentoinnissa. Osallisuuden lisääminen kunnioittaa yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Ohje tuotettiin huomioiden ammattieettiset velvollisuudet. Haastattelussa ja arviointikeskustelussa pyrittiin huomioimaan yhteistyöorganisaation työntekijöiden osallisuus. Haastattelussa pidettiin huolta siitä, että jokainen työntekijä tulee kuulluksi ja sai kertoa oman mielipiteensä kysymyksiin. Arviointikeskustelussa huomioitiin jokaisen työntekijän mielipide SWOT-analyysia tehdessä.

Ohjeen valmistusvaiheessa sen sisältöä ja laatua arvioitiin yhdessä perhekodin johtajan ja työntekijöiden kanssa. Ohjeeseen tehtiin tarvittavia muutoksia arviointien mukaisesti.

Opinnäytetyöntekijöiden rooli oli prosessissa haastava, sillä kumpikin tekijä oli suorittanut opintojen harjoittelun yhteistyöorganisaatiossa. Opinnäytetyön tekijöillä oli aiempaa kokemusta kirjaamisesta ja sen käytännöistä perhekodeissa

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

ennen opinnäytetyö prosessia. Haastattelun analyysissa tuli kiinnittää erityisesti huomiota siihen, ettei opinnäytetyön tekijöiden aiemmat kokemukset ohjaa analyysin tuloksia. Tuntemus yhteistyöorganisaatioon oli myös hyödyksi. Aiempi tuntemus työntekijöihin edesauttoi haastattelun sujuvuutta. Haastattelutilanne oli rento ja keskustelun omainen. Jokainen työntekijä pääsi kertomaan oman mielipiteensä kysymyksiin ja jokainen tuli kuulluksi. Ohjetta arvioi-
dessa aiempi tuntemus oli hyödyksi, sillä keskustelu ohjeen muutoksista oli avointa.

11.2 Johtopäätökset

Opinnäytetyön teoriaosuus tuki lopullista tuotosta, ja teoriatietoon tarkka perehtyminen vahvisti opinnäytetyöntekijöiden ammatillista kasvua. Molempien opinnäytetyön tekijöiden ymmärrys asiakkaan osallistamisesta ja sen merkityksellisyydestä sosiaalialalla kasvoi huomattavasti. Tulevina ammattilaisina tulomme hyödyntämään työkentällä aiheesta opittua.

Ohjeen jatkokehittämisideoita ilmeni yhteistyöorganisaatiossa prosessin jälkeen. Ohjetta voitaisiin kehittää selvittämällä lasten mielipiteitä osallistavasta dokumentoinnista. Ohjeen arviointia voisi tapahtua yhteistyöorganisaatiossa, kun siitä on tullut rutiininomainen työtapana. Tämä lisäisi mahdollisuuksia kehittää ohjetta eteenpäin ja arvioida sen toimivuutta. Seuraavaksi olisi helppo läheteä selvittämään, mitä lapset vielä lisäksi toivoisivat ohjeeseen, kun heillä on ymmärrystä, mitä kirjaamiseen osallistaminen tarkoittaa. Tässä opinnäytetyössä lapsilta kerätty palaute jäi mielestämme suhteellisen niukaksi. Lasten mielipiteiden laajempi selvittäminen dokumentoinnista olisi voinut lisätä ohjeen toimivuutta perhekodeissa.

Ohjetta on ideoitu käytettäväksi uusien työntekijöiden perehdytykseen. Ohje jaettiin yhteistyöorganisaatiolle myös elektronisesti, jotta tulevaisuudessa mahdollisia muutoksia olisi sujuvaa tehdä ohjeeseen. Arviointikeskustelun pohjalta ohje koettiin toimivaksi perhekodein arkeen. Erityisesti ohjeen selkeys sai kiitosta yhteistyöorganisaatiolta. Kokonaisuudessa ohje otettiin vastaan

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

avoimesti, ja jokainen yhteistyöorganisaation työntekijä osallistui prosessiin aktiivisesti.

Opinnäytetyöprosessi vei aikaa kirjoittajilta suhteellisen paljon. Kirjoittamisesta pidettiin välillä pidempiä taukoja töiden vuoksi. Välillä oli haastavaa hahmottaa, mitä seuraavaksi kuuluu tehdä. Luotettavien lähteiden löytäminen koettiin prosessin aikana haasteellisena. Opinnäytetyössä olennaista on löytää ajantasaista, tutkimukseen ja näyttöön perustuvaa tietoa oman työn tueksi. Tietoa oli etsittävä aiheen arvostetuilta julkaisijoilta ja tutkijoilta. Osa lähteistä olivat suhteellisen vanhoja, joten oli puntaroitava ja tutkittava, onko niissä esitetty tieto edelleen ajantasaista. Ulkomaalaisten lähteiden etsiminen oli ajoittain vaikeaa. Tutkimustietoa ei löytynyt helposti viitaten suoraan opinnäytetyön aiheeseen. Teoriatiedossa hyödynnettiin erilaisia tutkimuksia koskien osallisuuteen käsitteenä. Löysimme myös ajankohtaista arvostettujen julkaisijoiden kirjallisuutta.

PDCA-menetelmä koettiin toimivana kehittämismenetelmänä opinnäytetyöprosessissa. Ennen ohjeen tuottamista havainnoitiin kehittämistyön kohde ja tavoite. Tarve ohjeelle tuli yhteistyöorganisaatiolta. Tilanne lähdettiin kartoittamaan haastattelemalla työntekijät ja samalla kerättiin ajankohtaista teoria- ja tutkimustietoa. Ohjeen ensimmäisen version jälkeen tehtiin väliarvio yhteistyöorganisaation esihenkilön kanssa. Ohjetta muokattiin toiveiden mukaisesti ja seuraavaksi pidettiin yhteinen arviointi keskustelu yhteistyöorganisaation kanssa. Lopullinen versio ohjeesta koettiin toimivaksi.

Perhekodilta kerätystä ohjeen arvioinnista tuli ilmi, että kehittämistyöllä päästiin tavoiteltuun tulokseen tuotoksen kanssa. Ohjeesta saatiin rakennettua heidän toiveisiinsa sopiva. Kommunikointi sujui moitteettomasti yhteistyöorganisaation kanssa. Opinnäytetyöntekijöinä olemme kiitollisia heidän aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta opinnäytetyöprosessia kohtaan.

LÄHTEET

Ammatillisten perhekotien liitto s.a. Ammatillinen perhehoito. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.apkl.fi/9023> [viitattu 13.7.2024].

Araneva, M. 2018. Lastensuojelun perhehoito. Helsinki: Alma Talent. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.224295?sid=4791780887> [viitattu 8.9.2024].

Araneva, M. 2022. Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko: käsikirja lapsen asioista päättävälle. 2., uudistettu painos. Helsinki: Alma Talent. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.229243?sid=4770253562> [viitattu 15.8.2024].

Eriksson, P., Ståhlberg, M., Svetloff, M., Barkman, J., Liukkonen, J. & Hipp, T. 2023. Trauma- ja väkivaltatietoinen sijaishuolto - selvitys kaltoinkohtelun nykytilasta sekä materiaali ammattilaisille ja opiskelijoille. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165340/STM_2023_35_J.pdf [viitattu 27.7.2024].

Farrow, A. 2018. Salto think thank on youth participation: Closer to the edge of participation and activism. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.unesco.org/interculturaldialogue/en/interculturaldialogue/good-practices/youth-participation-closer-edge-participation-and-activism> [viitattu 7.10.2024].

Hakala, J. T. 2024. Laadullisen tutkimuksen ABC: Menetelmäopas opinnäytteen tekijälle. Helsinki: Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://kaakkuri.finna.fi/Record/kaakkuri.231231?sid=4796887088> [viitattu 15.9.2024].

Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulumäki, L. 2009. Valokuvan terapeutinen voima. 1. painos. Helsinki: Duodecim.

Heikkilä, M., Rantaeskolala, S. & Suikkanen-Malin, T. 2018. Lapsen edunvalvonta: lastensuojelu- ja rikosprosessissa. Tyrvää-Vammala-Sastamala: Wale-ria.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hotari, K.-E. 2007. Kuulluksi tuleminen lastensuojelussa. Nuorten kertomana. Tampereen yliopisto. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/94283/gradu01636.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 14.8.2024].

Hotari, K.-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 14.8.2024].

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Hujanen, K., Kinnunen, U., Ailio, E. & Koivumäki, L. 2021. Sosiaalityön laadukas rakenteinen kirjaaminen sosiaalityöntekijöiden kuvaamana. Itä-Suomen yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26593/1639644056530485824.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 16.8.2024].

Johnson, C. 2002. The benefits of PDCA. ProQuest. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.proquest.com/open-view/6fb24b731a9c0c8bafd90096fd751e76/1?cbl=34671&pq-origsite=gscholar> [viitattu 22.6.2024].

Kaija-Kortelainen, M. 2021. Osallisuuden toteutuminen sosiaalihuollossa: Empiirinen tutkimus eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnasta. Itä-Suomen yliopisto. Oikeustieteiden tiedekunta. OTM tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/26438/urn_nbn_fi_uef-20211548.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 23.8.2024].

Kallinen, T. & Kinnunen, T. Etnografia. Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/> [viitattu 26.8.2024].

Keiski, R., Hämäläinen, K., Karhunen, M., Löfström, E., Näreaho, S., Varantola, K., Spoo, S.-K., Tarkiainen, T. Kaila, E. & Aittasalo, M. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje. 1. painos. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta. E-kirja. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf [viitattu 18.10.2024].

Kielitoimiston ohjepankki. Kotimaisten kielten keskus. Sopiva sävy, toimivat ohjeet ja kysymykset: Ohjeita ohjeiden tekijöille. WWW-sivusto. Saatavissa: <https://kielitoimistonohjepankki.fi/vk/sopiva-savy-toimivat-ohjeet-ja-kysymykset/ohjeita-ohjeiden-tekijoille/> [viitattu 24.9.2024].

Kostamo, P., Airaksinen, T. & Viikka, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi: Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House.

Kärki, A. 2019. Opinnäytetyön eettiset suositukset – valtakunnallinen linjaus ohjaajille ja opiskelijoille. Avointen oppimateriaalien kirjasto aoe.fi. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://aoe.fi/api/v1/download/file/opinnaytetyoneettiset-suosituksetesitys2019-1631540542094.pdf> [viitattu 20.3.2023].

Kääriäinen, A. 2024. Tekstit sosiaalityössä: asiakirjat, kirjoittaminen ja tiedonmuodostus. 1. painos. Gaudeamus. E-kirja. Saatavissa: <https://www.elibrary.com/book/9789523454712> [viitattu 11.10.2024].

Kääriäinen, A., Leinonen, A., Metsäranta, H. 2006. Lastensuojelutyön dokumentointi. Opastusta ja ideoita käytäntöön. Helsinki: Yliopistopaino.

Laakso, R. 2019. ”Ne näki musta”. Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Raportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137484/URN_ISBN_978-952-343-267-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 6.11.2024].

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 22.9.2000/812.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain muuttamisesta 7.6.2024/307.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Leemann, L. & Hämäläinen, R. 2016. Asiakasosallisuus, sosiaalinen osallisuus ja matalan kynnyksen palvelut. Pohdintaa käsitteiden sisällöstä. Yhteiskuntapolitiikka-lehti 5. Verkkolehti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/131350/YP1605_Leemann&Hamalainen.pdf [viitattu 14.3.2024].

McTavish, J., McKee, C. & MacMillan, H. 2022. Foster children's perspectives on participation in child welfare processes: A meta-synthesis of qualitative studies. *PLoS One* 10. Verkkolehti. Saatavissa: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC9550086/> [viitattu 8.11.2024].

Metsäaho, T. 2013. Työelämän toimivat tekstit. Helsinki: Suomen Yrityskirjat Oy. E-kirja. Saatavissa: <https://www.ellibslibrary.com/fi/book/9789526601304> [viitattu 29.9.2024].

Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. uudistettu painos. Helsinki: International Methelp.

Moen, R. & Norman, C. 2010. Circling back. Clearing up myths about Deming cycle and seeing how it keeps evolving. Quality Progress. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://deming.org/wp-content/uploads/2020/06/circling-back.pdf> [viitattu 13.3.2024].

Perhehoitolaki 20.3.2015/263.

Porko, P., Heino, T. & Eriksson, P. Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Työpaperi 21/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. THL. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136436/THL_TYO_21-2018_korj.111119_net.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 8.9.2024].

Rahikainen, E. 2023. Lapsen osallisuuden merkitys lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden keskuudessa. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/30313/urn_nbn_fi_uef-20230960.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 19.7.2024].

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Ranta, E., Lehtinen, U., Sulkakoski, S., Turunen, H., Niemi, P., Järveläinen, M., Martti, M. & Rantanen, P. 2022. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. 3. painos. Joensuu: PunaMusta Oy. Saatavissa: <https://talentia.lukusali.fi/index.html#/reader/4fb08bf6-d9e1-11ed-bdad-00155d64030a> [viitattu 5.3.2024].

Riise, A. & Paulsen, V. 2022. Facilitating participation for youths in child welfare services in transition to adulthood: Practice between formalities and empowerment. *Child care in practice* 1–14. Verkkolehti. Saatavissa: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13575279.2022.2058916?scroll=top&needAccess=true#abstract> [viitattu 7.10.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html [viitattu 15.9.2024].

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_2_2.html [viitattu 4.9.2024].

Shier, H. 2001. Pathways to participation: Openings, opportunities and obligations. *Children & Society* 2, 107-117. Verkkolehti. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/233551300_Pathways_to_participation_Openings_opportunities_and_obligations [viitattu 5.11.2024].

Skhmot, N. 2017. Using the PDCA cycle to support continuous improvement. WWW-sivusto. Saatavissa: <https://theleanway.net/the-continuous-improvement-cycle-pdca> [viitattu 22.6.2024].

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.

Teoli, D., Sanvictores, T. & An, J. 2023. SWOT Analysis. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://europepmc.org/article/med/30725987> [viitattu 23.10.2024].

THL. 2011. Asiakastyön dokumentointi sosiaalihuollossa. Opastusta asiakastiedon käyttöön ja kirjaamiseen. Tampere: Juvenes Print – Tampereen yliopis-

topaino Oy. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/79866/d68ab232-88fc-4478-8c21-91164a177a1a.pdf> [viitattu 5.3.2024].

THL. 2023b. Lastensuojelun käsikirja. WWW-sivusto. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-asiakirjat-ja-kirjaaminen/hyva-kirjaaminen> [viitattu 13.3.2024].

THL. 2023a. Lastensuojelu 2023. WWW-dokumentti. Päivitetty 3.5.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/lapset-nuoret-ja-perheet/lastensuojelu/lastensuojelu> [viitattu 16.6.2024].

THL. 2024a. Toimintakyvyn arviointi. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.3.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/aiheet/toimintakyky/toimintakyvyn-arviointi> [viitattu 9.10.2024].

THL. 2024b. Lastensuojelun asiakassuunnitelma. WWW-dokumentti. Päivitetty 25.4.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lastensuojelun-asiakassuunnitelma> [viitattu 11.10.2024].

Tietosuojavaltuutetun toimisto. 2022. Sosiaalihuollon asiakastietojen käsittely. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://tietosuoja.fi/documents/6927448/10594424/Sosiaalihuollon+asiakastietojen+k%C3%A4sittely.pdf/fc9f4ce8-caee-3161-f3ae-8962a87007b6/Sosiaalihuollon+asiakastietojen+k%C3%A4sittely.pdf?t=1664534736382> [viitattu 13.3.2024].

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print. E-kirja. Saatavissa: https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/100802/Toikko_Rantanen_Tutkimuksellinen_kehittamistoiminta.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 14.3.2024].

Unkuri, M. 2016. Asiakkaan eettinen kohtaaminen lastensuojelun osallistavassa dokumentoinnissa. Jyväskylän Yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/51363/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201609144106.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 5.3.2024].

Valli, R. & Aarnos, E. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vierula, T. 2017. Lastensuojelun asiakirjat vanhempien näkökulmasta. Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.

Haastattelukysymykset – Lapsen osallistamisen dokumentointiin lastensuojelussa

- Mitä tarkoittaa osallisuus?
- Mitä tarkoittaa osallistaminen?

- Kuinka usein osallistavaa dokumentointia tehdään perhekodin arjessa?
- Miten lasta osallistetaan dokumentointiin?

- Ovatko lapset tietoisia, että heistä kirjataan?

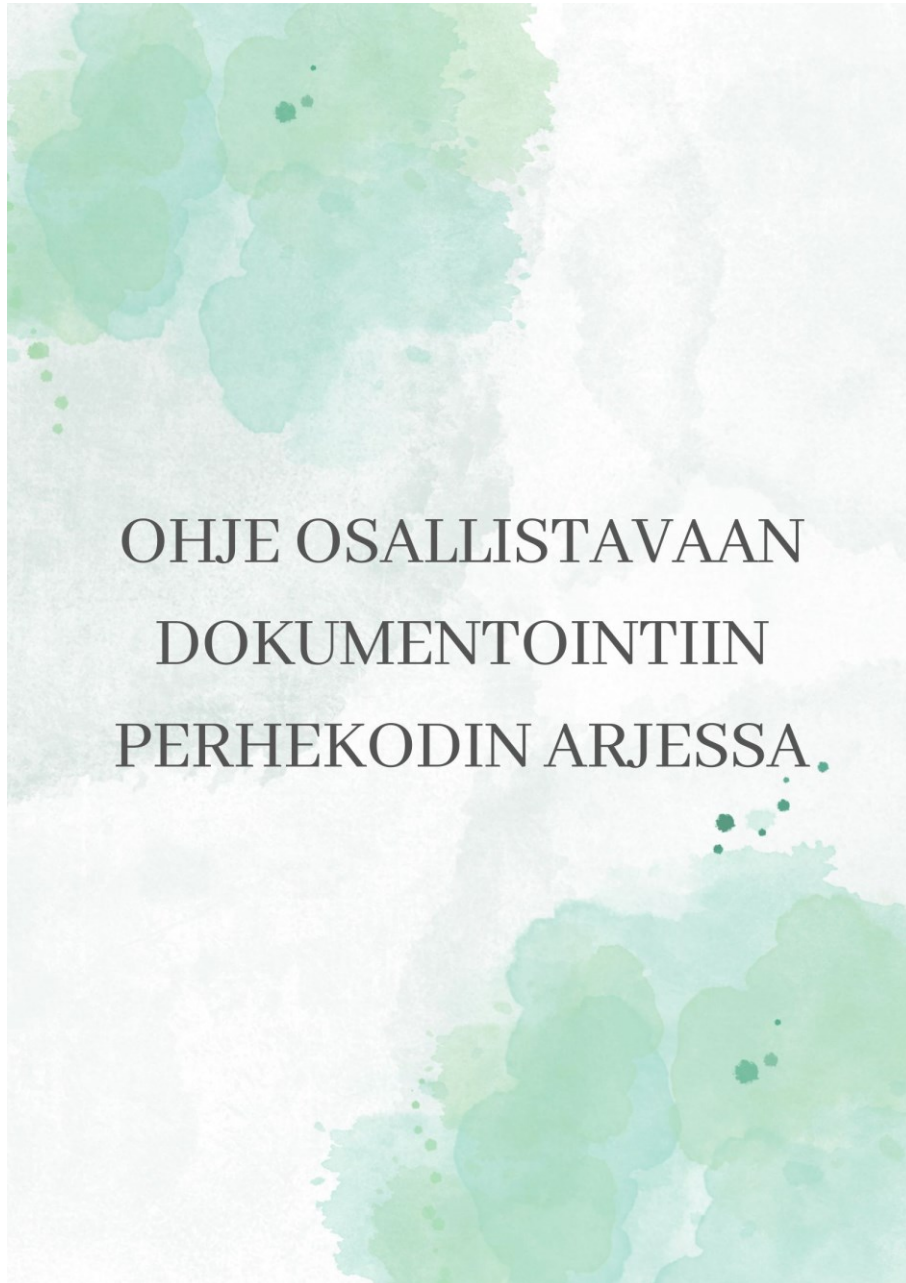
- Mitä toivomuksia teillä on ohjeen sisältöön?
- Kuinka usein osallistavaa dokumentointia tulisi tapahtua?
- Käytännön esimerkkejä osallistavasta dokumentoinnista?

Tiedonhaun taulukko

Hakupäivä	Hakupaikka	Hakusanat	Rajaukset	Tulosten määrä	Valitut lähteet	Huomiot
1.3.2024	Julkari	“Lastensuojelu AND dokumentointi”		128	2 THL (2011), Bardy (2013)	Tietoa lastensuojelun dokumentoinnista.
1.3.2024	Finlex	“Lastensuojelulaki”		2	1 Lastensuojelulaki (2007)	Tietoa lastensuojelulaista.
13.6.2024	Google scholar	“Lastensuojelu AND sijaishuolto”	2017-2024	3070	2 Vierula (2017), Porko, Heino ja Eriksson (2018)	Tutkimustietoa lastensuojelusta ja sijaishuollosta.
13.6.2024	Kaakkuri	“Lastensuojelu AND dokumentointi”	Kirjaston kokoelmat	16	1 Kääriäinen (2006)	Kattavaa tietoa osallisuudesta.
20.6.2024	Google Scholar	Deming AND cycle	2016-2024	39100	1 Jonson (2002)	Tietoa kehittämismallista.
10.8.2024	Kaakkuri	“Lastensuojelu”	E-kirjat	71	2 Araneva (2018), Araneva (2022)	Lastensuojelu ja sijaishuolto.
10.8.2024	Kaakkuri	“Toiminnallinen opinnytetyö”	Kirjaston kokoelmat	9	2 Kostamo ym. (2022), Hakala (2024)	Toiminnallinen opinnytetyö tietoa.

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.

Ohjeen kansilehti

Lisää tekstiä napsauttamalla tätä.